

Legközelebb, amikor úgy érzed, hogy Isten nem tud téged használni, akkor gondold végig:

*Noé részeges volt,
Ábrahám túl öreg volt,
Izsák egy álmodozó volt,
Jákob hazudozott,
Lea csúnya volt,
Józsefet rászedték,
Mózes beszédhibás volt,
Gedeon félős volt,
Sámsonnak hosszú haja volt és futott a nőké után,
Ráháb prostituált volt,
Jeremiás és Timóteus túl fiatalok voltak,
Dávidnak viszonya volt és ráadásul gyilkos is volt,
Éliás öngyilkos hajlamú volt,
Izajás pucéran prédikált,
Jónás menekült Isten elől,
Noémi özvegy volt,
Jób csődbe jutott,
Keresztelő János bogarakat evett,
Péter megtagadta Krisztust,
Az apostolok elaludtak ima közben,
Márta mindenen aggodalmaskodott,
A samáriai asszony elvált, nem is egyszerűen,
Zakeus túl alacsony volt,
Pál túl aggályoskodó volt,
Timóteusnak dárganatos volt,
és - Lázár halott volt!
Szóval nincs több kifogás - Isten kí tudja használni a benned rejlő lehetőségeket.
Áldott ünnepet!
(forrás: szepi.hu)*

XXIV. évfolyam 5. szám 2017. május

Bulányi György: Teljesül az Atya akarata	3442
Kovács László: Húsvéti mise...	3445
Gromon András: Széphalmi keresztút	3346
Garay András: Jézus találkozik a síró...	3347
Hollai Keresztély: Istentisztelet	3348
Bendl Vera: Egyreformátus...	3450
Trauttwein Éva: Bemutatjuk...	3452
Miklovicz László: Önértelmezés helyett	3453
Bajnok Kristóf: Bokor értékek	3454
Király Ignác: Kelletek nekem...	3457
Demeczky Jenő: A történelemet a hit...	3459
Faragó Ferenc: Mesteri egyensúly	3461
Papp Ferenc: Hogyan lettem pacifista?	3469
Szalay László: Böjti csiga	3471
Döry István: A hatásfokról	3472

«Az emberi elköteleződés folyóirata – családunkért, nemzetünkért, mindenkiért – Isten Országá megvalósulásáért.»
Elérhetőség: koinonia.tarsak@gmail.com

dolgozat, mért nincsen tanszéke az Atyának a teológiai fakultásokon? Elnyelte Arisztotelész, annak filozófiai istentana, és ennek nyomán a skolasztika, az iskolás teológia. Schützöl ifjúságomban megtanultam Róla, hogy magátólvaló, tökéletes, egyszerű, világfölötti, és hogy Ő az abszolút akarat. Kicsoda mindez? Hát az Atya. Külön-külön megáll ez az állítás-sor és az elnevezés is. De egymásra, egymáshoz nem illenek. Jézus csak annyit tudott Atyjáról, hogy tökéletes, meg hogy akarata van. Hogyan lehetne még beszélni róla? Hát úgy, hogy ő az Úr. Jézus is beszélt róla így: *Senki sem szolgálhat két úrnak... Nem szolgálhattok Istennek és a Mammonnak* (Mt 6,24). Isten ellenlábasa a Pénz. Ez detronizálhatja bennünk az Atyát. De Jézus nem imádkozott Hozzá, mint Úrhoz. Csak – mint Atyához. Nem is volt dolga Jézusnak a Pénzzel. Nem is detronizálta Benne ez a másik úr – Atyját.

Magam hogyan szólítom őt? Sehogyan. Hiába nevel a liturgia arra, hogy az Atyához imádkozzam a Fiúban a

BULÁNYI GYÖRGY

TELJESÜL AZ ATYA AKARATA?

A keresztyének a Szentháromság első személyét mondják Atyának. Nincsen a liturgiában ünnepe. A Fiúnak számtalanul sok, s a Szentléleknek is van legalább egy – Pünkösdkor. Schütz Antal Dogmatikájában sincs róla fejezet. Rahner Teológiai Kiszótárában sincs. Mért? Bár az Újszövetségben vagy háromszáz esetben jelöli őt a *Patér* szó, s majd mindig Jézus ajkán – még sincs. Mért nem készült róla doktori értekezés, habilitációs

Szentlélek által. Semmi hatása nincs imádságos életemre ennek a nevelésnek. Mindig csak Istenemet mondom, mikor imádkozom, s ilyenkor az Atyára is, a Fiúra is, a Szentlélekre is gondolhatok. Mind a Hármat beleérthetem abba az egyetlen megszólításba, hogy Istenem. De csak gondolhatom, meg érthetem... Valójában nagyon is *unitárius* vagyok: amikor imádkozom – az egy Istenhez imádkozom.

S mit mondom Neki, amikor beszélgetek vele, azaz hogy imádkozom? Bevallom, hogy mondanivalóm abban foglalható össze, hogy *legyen meg az én akaratom*. Magam is tudom – azaz csak tanultam –, hogy ez bizony csúnya. Arra neveltek, hogy mást kellene imádkoznom. Azt, hogy legyen meg az ő akarata. De leszoktam róla. Azért szoktam le róla, mert pórul jár, aki úgy imádkozik, ahogyan kellene. Jézus is váltott a Getszemániban a maga akarataról Isten akarata, és mi lett belőle? Isten, az Atya akarata? Semmiképpen sem. Hanem Kaiás, Pilátus meg Heródes akarata: a keresztfeszítés lett belőle. *Ezt már csak nem akarhatta egy Atya!!!*

Ezt a *legyen meg a te akaratom*-féle imádságot csak azok engedhetik meg maguknak – gondolom –, akiknek a Pénz az istenük. Nem vallják ezt be, csak van pénzük, s szórják számolatlanul. Urak módjára. Urak, mert pénzük van. Ha nem vallják is be, hogy ki is volna az ő istenük, biztosak a maguk istenében. Abban, hogy velük van. Hogy nyugodtan imádkozhatják: legyen meg a te akaratom. Mondjak példát rá? Aki sváb lovagokkal megerősített törzsi seregével vonul Veszprém völgye felé, hogy Isten akaratának engedelmeskedve négyfelé szolja trónkövetelő unokatestvérét – az imádkozhat így. De ezt csak önmaga átverésével tudja tenni. Szőrényi-Bródy meg is fogalmazzák ezt a maga átverését: *Uram, Veled, de Nélküled. Ez a veled-de-nélküled-isten, ez nem Jézus Atyja*. S mivel csak két úr van, ezért a sváb lovagokkal valakit négy-fele szabni akarónak csak a Mammon lehet az istene? Nem tehetek róla, ha ez a következtetés vége.

A Mammon nem a pénz? A Mammon a hadsereg? A kettő egyházi testvér. Akinek pénze van, az tud sereget gyűjteni. Akinek serege van és győz vele, és ahhoz ömlik a pénz. A legyőzötté. Végnélküli jóvátételként. Mint a hódoltság idején a törökhöz, az átkosban a Kremlhez, és napjainkban a multikhoz. Ez utóbbiakhoz a képzelet is meghaladó mennyiségben. Hogy azért valami nálunk is maradjon a Mammonból, beledobáljuk feneketlen, mindent elnyelő torkába gyerekeinket – halálra ítélve nemzetünket. Ez is tény és kerekperec: hazánkban az élve-születések évi száma nyolcvanezer. Egy nemzedéken belül ötmillióra fogyasztjuk a tízmilliót. S közben petárdákat robbantva Boldog újévet kívánunk egymásnak, ahelyett hogy zokognánk a sír felett, hol nemzet süllyed el. Ki ne röhögtessek már magunkat, amikor buzgón imádkozzuk a Miatyánkot s benne azt,

hogy *Legyen meg a te akaratom!* Az Atyához imádkozzuk, és imádságunk a Mammonnál ér – nem is földet, de poklot.

Nincs semmi baj ezzel a jézusi imaszándékkal: hogy legyen meg az Atya akarata a földön is, miképpen teljesül az a mennyben, a Szentháromságban is. Csak azzal van baj, hogy ez az imaszándékunk nem hoz a konyhára semmit. A jézusutáni történelem ugyanolyan, mint a jézuselőtti, a jézusi imaszándék előtti. Újév első napján láttam egy nagyszerű filmet. Ebéd után is megnéztem, és vacsora után újból. (Nem a moziban, csak a társalgónk TV-je előtt.) Címe: *Hétköznapi mennyország*. Egy svéd faluban születik meg a mennyország. Egy muzsikusz teremti meg. Mindenkit szeret és őt is szeretik. S megtanítja őket szívből, szeretetből – énekelni. Eljut énekkara egy salzburgi énekesztiválra, ahol a közönség egésze feláll és együtt éneklivelük, amit tőlük hallanak. Másnap egyik kispapunkkal reggelizem, s elmondja, hogy nekik is levetítették ezt a filmet a főiskola pszichológia-óráján, s azt a feladatot kapták, hogy állapítsák meg a film különböző szerepköreit. Megállapították, s elmentek a mondanivaló mellett. A süketség oka, hogy oktatójuk nem merte, nem tudta(?) megfogalmazni, hogy e svéd faluban a filmen megszületett az Isten Ország. Az, amiért Jézusnak meg kellett halnia. Adáshiba volt? Nem. Vevéshiba.

Aligha van magasztosabb imaszándék Jézusénál, de Jézusból a tanítványok csak kibokszolták ezt az imaszándékot. Nem magától mondta. Nem, mert Jézus tudta, hogy nem imából születik meg az ország, hanem szeretetből. S ez a szeretet a szexualitást ki nem kerülheti. A szeretet az egyneműek között csak halvány árnya annak, ami szökőárként t ör ki, ha másneművel találkozunk. *Egy atya szeret, s egy atya szükségképpen férfi*. S a férfinak, ha szeretni akar, nőre kell találnia. S a falut énekelni tanító Daniel rá is talál Lénára. Nem ettől van Isten Ország, de az egész emberiségnek kell Isten Országot csinálnia, s az emberek egyik fele férfi, másik fele nő. És Isten úgy teremtett meg bennünket, hogy minden nő arra született, hogy szeressen egy férfit, és minden férfi arra született, hogy szeressen egy nőt. És képessé tett bennünket arra is, hogy szerelembe essünk, és gyermekeket akarjunk attól, akibe beleszerettünk.

Az imaszándék másodlagos. Az elsődleges a szerelem és a család. S ebből az elsődlegesből születik meg az Ország, a hétköznapi mennyország. A filmben két szereplő nem érti Danielt: egy alkoholista, aki veri feleségét, ha az énekkarba talál menni, s a falu luteránus papja, aki bünt szagol a szexualitásban, s csak azért nem feszíti Danielt keresztre, mert annak elmúlt már az ideje. Viszont csak el akarja pusztítani, mert Daniel szeretete feleslegessé tette falujában az ő papi imádkozásait. Ha kénytelen vagyok megállapítani, hogy a jézusutáni századok ugyanolyanok, mint a jézuselőttiek, akkor következtethetünk. Első következtetés: Isten szándéka – az Ország itt lent legyen olyan, mint ott fent – és

az ember megvalósító képessége, azaz inkább képtelensége nincsenek *Országgra* hangolva. Ezt a következtetést el kell vetnem, mert a fentnek és a lentnek egymásra hangolatlansága – számomra a gondolkodás végét, a teljes abszurditást jelenti. Második következtetés: *Leragadtunk a Jézus utáni első századnál*. Annak a természetét boncolgatjuk csupán. Boncolgathatnánk mást is? Igen, Isten további megnyilvánulásait az elsőt követő tizenkilenc században. Van Istennek további kinyilatkoztatása is? Van, mert Isten Lelke szünet nélkül szól mindannyiunk szívében, lelkiismeretében. Ha úgy tetszik az ember gondolatvilágában. Még a tiedében s az enyémében is. (Evvel a kinyilatkoztatás-anyaggal tölteném ki a mise első és második olvasmányát.)

Tovább boncolom tehát Jézus atya-fogalmát. Ha mi az Atya képére és hasonlatosságára lettünk, akkor létünk, valónk, vágyaink és cselekedeteink – mind, mind beszélhetnek nekünk Alkotónkról, az Istenről. Amikor János alámerítése után kiemelkedik a Jordán vizéből, Jézus hallja, hogy Ő az Istennek szerelmetes fia. Ha az, akkor az Isten – Atya. Ha Atya, akkor van Jézusnak anyja is. Az első század eljutott odáig, hogy Mária is szerelmetes, kedves Szűz. Eljutott odáig, hogy Isten Szentlelke árnyékozta be Máriát. Mert az embernek a mennyben nemcsak apja van, hanem anyja is. És Jézus az Atyának és Máriának a fia. Atya, anya és fiú – ez már család. Nem rakom bele Máriát a Szentháromságba. Megmaradok a korábbi századok végeredményénél: *Ó Atyaistennek kedves szép leánya...* Ennyi csak Mária. De tovább lépek, és mondom: ha egyszer az embernek földi életében a legnagyobb élményt a szerelem adja, akkor erre is érvényes Hermész Triszmegisztos szava: *Lent mint fent, és fent mint lent*. A Jézus előtti és utáni századokban primitív- és kultúrnépek körében is megtalálható, hogy Istent atyának és anyának egyaránt gondoljuk. S megtaláljuk Platónnál azt is, hogy az ember kezdetben androgün, azaz férfi és nő volt egy személyben. Boncolgatásom eredménye, hogy Isten magában foglal egy hármasságot: apát, anyát és gyermeket. Hogy az egyetlen Isten valóban egyetlen is. Egyetlen család. Isten úgy egyetlen, hogy apa is, anya is, és gyermek is. Nem állítom azt, hogy Jézus ezt tanította. És tudomásul veszem, hogy a keresztény vallások s az enyém is, a katolikus, csak azt tudják feladatuknak, hogy boncolgassák azt, ami Jézus megtestesülésének következtében jutott tudomásunkra. De *az ember tiszte, hogy gondolkodjék Alkotójáról, Istenről a történelem minden századában*. A jézusutáni századokban is, és a huszonegyedik században is. És azért gondolkodjék, hogy megvalósuljon Isten gondolata és akarata, az Isten Ország: a Szeretet odafenti örök és végtelen Birodalmának mintájára a Szeretet időbeli és véges Ország. Csak ezért, és nem heneve gondolati játék céljából. Az Isten nem halott. Akkor sem az, ha svéd és nem-svéd, luteránus és nem-luteránus papok nem értik meg Daniel hétköznapi mennyországát.

Ha a kereszténység órái megszámláltaknak látszanak születésének s történelmi kibontakozásának színhelyén, Európában. Mert a szerelmet lecseréljük arra a szerelemre, amelyből kimarad a szeretet, s ennek következtében nem akarjuk továbbadni az életet, amely Istenből való.

Jézus azt tanította, hogy a Szentlélek elleni vétkezés az, amire nincsen bocsánat sem ebben, sem az odatúli világban. S a Szentlélek működik bennünk, ha megengedjük neki. S a Szentlélek nemcsak arra inspirál bennünket, hogy felmondjuk vallásunk krédóját, hanem arra is, hogy gondoljuk és kimondjuk azt, amit gondolunk. Gondolunk, mert gondolkodnunk kell, és a gondolatainkat el nem fojthatjuk. Akkor is, ha az, amit gondolunk, nem szerepel hitvallásunk tételei között. Meg kell tudnunk ítélni nemcsak azt az időt, amelyben Jézus élt, hanem az utánit is, és a mait is. S jaj nekünk, ha meg sem kíséreljük megérteni azt az időt és világot, amiben élünk. Makovecz Imre azt mondta, hogy ötszáz év múlva ugyanúgy magyarul fogunk beszélni ezen a tájon, mint ma. Miért? Mert van kegyelem. Isten megkegyelmez nekünk? A keltáknak nem kegyelemezett meg? Nem. Kihaltak. Kiirtották őket, vagy ők magukat. Értelmetlen kegyelmezni annak, aki nem kegyelmez magának.

Ötszáz év múlva lesz-e magyar? Lesz, ha szülnek a magyar anyák, s lesz annyi magyar anya, hogy gyermekeik nem olvadnak bele az őket körülvevő nem-magyarul beszélők többségébe. Moldvában, a Hargita aljában és az Alföldön sem. Ha csak kevesen lesznek ezek az anyák, akkor beolvadnak. Törvény ez. Rengeteg a kihalt nyelvek és népek száma. Isten akarata az, hogy éljen a magyar nép is, hangozzék a magyar szó is. Jézus csak Izrael elveszett fiaijért jött. Magam is csak népemből lettem, és csak azokhoz tudok szólni, ha tudok. Hát azt mondom, hogy Jézus Istene Atya és ennek következtében család is.

S bizony nincs köze Istenhez annak, aki nem teszi meg a magáét azért, hogy legyen az Isten életének magyar folytatása is. Hagyjuk abba a bűnöst keresést. Jézus a bűnösökért jött, hogy megtérjenek és éljenek. S ha bűnöst keresünk, könnyen lehet, hogy magunkra találunk. Egy-két magyarnak vétkéből nem tud elpusztulni nemzetünk. Ha elpusztul, közös munkánk eredménye lesz. Még megtérhetünk, még nem pusztultunk el.

Még válthatunk a Mammon-imádat helyett nemzetünk jövőjére. Lassan ötven éve lesz, amikor először álltunk választás előtt: *Kicsi vagy kocsi*. Meg tudjuk-e lelkigyakorlatoztatni kapitalista önmagunkat? Vagy egyszerűbben: Akarjuk-e azt a jézusi boldogságot, amely csak a szegényeké? Beérjük-e az egy dénárral? Hajlandók vagyunk-e azt tenni, amit Jézus tette, ha ma újra megtestesülne, s magyarnak születnék?

Választjuk-e az életet, vagy csak *a sirt, hol nemzet sülyyed el?*

KOVÁCS LÁSZLÓ

HÚSVÉTI MISE A REMÉNY ÜNNEPE 2017

Szeretettel köszöntelek Benneteket Húsvét vigíliáján:
Az Úr legyen veletek!

Újra együtt vagyunk, hogy megünnepeljük a Húsvétot, melyet magamban úgy fogalmaztam meg, hogy ez a nap „remény a reménytelenségben”. Számomra a Húsvét a remény ünnepe.

Ha ma bűnbánatot kell tartanunk, akkor elsősorban reményvesztéseinket kellene megbánnunk, mellyel az Isten Ország eljövételét hátráltattuk életünkben.

Bánjuk meg bűneinket!... Irgalmazzon nekünk...

Ének: *Kyrie*...

Imádkozzunk! Istenünk, aki magad vagy a Lét és minden létező forrása, akire bizalommal hagyatkozhatunk életünkben, add, hogy feltétlenül bízni tudjunk Benned az élet sötét óráiban is, mert Te élsz és szeretsz örökkön örökké.

Evangélium Jn 20, 1-9.

Mária Magdolna a hét első napján kora reggel, amikor még sötét volt, a sírhoz ment, és látta, hogy a kő el van mozdítva a sírboltból. Elfutott tehát, elment Simon Péterhez és a másik tanítványhoz, akit Jézus szeretett, és azt mondta nekik: „Elevitték az Urat a sírből, és nem tudjuk, hová tették!” Erre Péter és a másik tanítvány elindultak, és a sírhoz mentek. Ketten együtt futottak, de a másik tanítvány gyorsabban futott, mint Péter, és elsőként ért a sírhoz. Lehajolt, és látta lerakva a golycsokat, de nem ment be. Azután odaért Simon Péter is, aki követte őt, és bement a sírboltba. Látta letéve a golycsokat és a kendőt, amely a fején volt, nem a golycsok mellé helyezve, hanem külön egy helyen, összehajtva. Akkor bement a másik tanítvány is, aki először érkezett a sírhoz; látta és hitt. Még nem értették ugyanis az Írást, hogy fel kell támadnia halottaiból.

Nagyszombat a kilátástalan sötétség órája, a reményvesztés, a kétségbeesés, melyre csak Húsvét hajnalán dereng fel a fény. A Jézus-csapat nagy próbatétele ez, de nekünk is vannak ilyen próbatételeink.

1. A Jézus-csapat

A nagypénteki tragédia után bekövetkezett a Jézus-tanítványok körében a teljes zűr-zavar, a fejetlenség. Kiki a maga veszteségét élte meg, és a maga fájalmába szédült bele.

Az anya, Mária a szülői fájdalomba, amikor karjaiba fogta, mint egy csecsemőt, halott, csúfos halállal halt felnőtt gyermekét.

A minden bizonnyal szerelmes nő, Mária Magdolna szívbe maró érzülettel gyászolta a férfit és Mesterét, akit holtan is drága olajokkal, fűvekkel akart betakarni. János, a szeretett tanítvány, akire a Felfeszített az anyját bízta, az istenített Mester temetésekor hitét veszítve nézhetett be a sírűregbe.

Péter, a lobogó lelkesedésű és Mesterét megtagadó utód, a Szikla, homokká omlott szét.

A többiek szétfutottak, hogy félelemmel telve később újra találkozzanak.

Kivéve Tamást, akinek mindenből elege volt, aki talán örült is, hogy vége a nagy reményekkel induló és csődbefutott nagy kalandnak, most már szabad, újra kezheti a maga életét.

Júdás a messiási remények szertefoszlása és a maga gyalázatos árulása után az öngyilkosságban találta a megoldást.

Ezeknek az embereknek reménytelenségében húsvét hajnalán felcsillant a remény az üres sír láttán és hallatán. Jövőjüket és az Ország jövőjét tekintve majdnem mindegy, hogy az üres sírban a Mester isteni csodával támadt fel, vagy a természetes kómából ébredt fel, az életünkben csoda történt.

A reménytelenségben remény ébredt: Semminek sincs vége, a projekt folytatódik, a tervet folytatni kell, megvalósítani az Isten álmát: építeni a földön a Szeretet Birodalmát!

A kis Jézus-csapat talpra állt, új hittel és reménnyel indult tovább. Mindegyikük elhullt a hatalom gyilkos markában, követőik az oroszánok fogai közt, vagy a kard suhintása nyomán, majd ezer más csapástól üzve bukdácsolt a történelem folyamán, de az Üzenet eljutott ide a 21. századba is, mert az álom elpusztíthatatlan!

2. A kis Bokor

A nagy világégés közepette (1945) kihajtott magyar földön egy kis bokor. Gyökerei a börtönből hoztak hajtást, ágakat. Ugyanazzal a céllal tört az ég felé minden ága, és minden virága. Továbbadni az Örömhírt, az Isten álmát. Egy diktatúrában világsodája lett, és a nemzedékek úgy tűnt, hogy állják valahogy a próbát.

Ám a börtön, az üldözés elmúltával, a „szabadság” érkezésével mintha hervadni kezdett volna a bokor. Az eszmék és eszmenélküliség piacán mintha elhalványult volna maga a Jézus eszme is. Mintha a jézusi álomból a nyers valóságra ébredt és révedt volna Mária, Mária Magdolna, János, Péter, Tamás, és leléptek a körből a maguk ágas-bogas fáját meg-keresve a Júdások is. Úgy tűnik sokszor, hogy összezavarodott minden, és saját halotti menetét járná a reményteli csapat.

A néhány nap múlva összeülő KVT (Közösség Vezetői Tanácskozás) az öregek önazonosságát vizsgálja, és az új nemzedékek jövőjét kutatja. A reménytelenségben a reményt. Az üres sírban a feltámadottat: az élni akarót, az elpusztíthatatlant!

Sokakat aggaszt a jövő. Lesz-e az új nemzedékekben új tűz, új erő, új elszántság? Keresztényeket gyilkolnak szerte a világon. Pedig nem is mindig a jézusiakat, és nem is mindig a jézusi eszmék miatt. De akik értik a Mestert és követni akarják őt, lesznek-e bátrak, elszántak, és átvizsik-e a túlsó partra az álmod, Jézus álmát: a testvériség világát, az Isten Országát? Vagy abbahagyják reményvesztetten az ország-építő munkát?! Ez

utóbbi csak a nagyszombat sötét gondolata, mely nem lehet igaz!

Húsvétra várunk! Húsvét vigíliáját, virrasztását üljük. Él-e még bennünk a remény szikrája, mely tüzes lángra tud lobbanni öregekben és fiatalokban egyaránt? Tudjuk, hogy nem a sírba kell menetelnünk, hanem még onnan is feltámadnunk! Hisz a jézusi eszme, a jézusi álom elpusztíthatatlan! A történelem a bizonyosság rá.

Ez a mi húsvéti reményünk! Mely REMÉNY, mindenkor reménytelenségében...

Kovács László elmélkedése elhangzott 2017. április 15-én, a Bokorportán.

GROMON ANDRÁS SZÉPHALMI KERESZTÚT 2017.

Bevezetés

A dolgok nem mutatják, hogy nincs Isten, de nem mutatják kézzelfoghatóan Isten jelenlétét sem. Minden magán viseli e bélyeget. (*Pascal*). Kétféle értelmes ember van csak: az, aki Istent tiszta szívből szolgálja, mert ismeri, és az, aki tiszta szívből keresi, mert nem ismeri. (*Pascal*). Kétféle keresztény van: az egyik, aki követi Jézust, és a másik – az olcsóbb kiadás –, aki csodálja őt. (*Kierkegaard*)

I. állomás: Pilátus halálra ítéli Jézust

Az igazság nincs időponthoz kötve. Mindig időszerű, kiváltképpen akkor, amikor időszerűtlennek látszik. (*A. Schweitzer*). Az erőszaknélküliség magasabb rendű, mint az erőszak, megbocsátani férfiasabb dolog, mint büntetni. (*Gandhi*). Hatásában az erőszaknélküliség szüntelen szenvedést jelent. Nem alázatos behódolás azzal szemben, aki rosszat cselekszik, hanem a lélek erejének latbavetése a zsarnok akarata ellenében. (*Gandhi*)

II. állomás: Jézus vállára veszi a keresztet

Szembeszállni nagyobb erővel, persze nem a vagyont vagy a gyilkosságok védelmében, olyan, mint a magaslati levegő: tisztán tartja az ember lelkét. (*Moldova Gy.*). Az üldözés szele által csak a kereszténység szene kap lángra, és pedig annyira, hogy néha úgy látszik, az üldöztetés hiánya azt jelentené [a kereszténység] számára, [hogyan] nem létezni. A látszólagos jólét, a közönyös kegy a legrettenetesebb számára. (*Meresskovszkij*). Ki sorsát gyáván rettegi, / kit félelem kísért, / kockára tenni nem meri / mindenét, mindenért. (?)

III. állomás: Jézus először esik el a kereszttel

A testi sértésekről készíthető láttelep. Így az is megállapítható, hány napon belül gyógyulnak. De ki mondja meg egy szóról, egy hangsúlyról, egy vállvonogatásról vagy egy röhögésről, hogy meddig lehet utána életben maradni, s miféle belső vérzésekbe hal bele ilyenkor az ember? – [Úgynevezett] „kis” tettek [pedig] már csak

azért sincsenek, mert lehet a következmények útja ismeretlen, legalábbis nem látható, mégis messze gyűrűző, s a másik ember életében súlya lehet egy egészen egyszerű gesztusnak is. (*Ansel É.*)

IV. állomás: Jézus találkozik fájdalmas anyjával

Az ember minden igazi válságában maga marad. Belső válságait gyengeségnek érzi, gyakran gyalázatos gyengeségnek; kapkod társ, segítő kéz után, azonban tapasztalnia kell, hogy egyedül van, nincs társa, nem is lehet – amint a születés meg a halál válságával is egyedül kell megküzdenünk. (*Kodolányi J.*). Nagyot csinálni éppen ezen múlik: Túllépni a holtponthoz. A fáradtság, a bizonytalanság, az ellenvélemények, a kudarc holtpontjai. Ehhez kell a rendíthetetlen hit – ó, nem magunkban, a [saját] nagyságunkban, hanem a cél „szent”-ségében és „igaz”-ságában. (*Merza J.*)

V. állomás: Cirenei Simon viszi Jézus keresztjét

Nem minden véletlen sorsszerű, de a sors gyakran közlekedik véletlenekben. (*Jókai Anna*). Az olyan vidékek, ahol kellemes és könnyű az élet, kegyetlenek: fölösleges egymásnak segíteni. Minek is törődünk a szomszédal? A jólelkűség, a segítségnyújtás szükségképpen azokon a tájakon szokásos, ahol nehéz az élet; ott mindenki megérti, meg tudja osztani mások szenvedéseit. (*Vercors*). Egyetlen áldozat sem vész el, ha nem jegyzi is [fel] a történelem. Isten megteszi. (*R. Hochhuth*)

VI. állomás: Egy asszony letörlő Jézus arcát

Az ember dolga, hogy erkölcsében hasonlítson Istenhez, mivel egyebekben nem is mérhető hozzá. (*Major Ottó*). Kinek-kinek a jelleme válságos helyzetben mutatkozik meg igazi mivoltában. (*Major Ottó*). Kétféle dolog van: a csapások és az áldozatok. Az kéne, persze, hogy legyen egy harmadik csoport is. [Tehát jobb, ha] mindig az áldozatok oldalára állunk, hogy fékezzük a rombolást. Az ő körükben legalább kutathatjuk, miként jutunk el a harmadik csoporthoz, vagyis a békéhez. (*Camus*).

VII. állomás: Jézus másodszor esik el a kereszttel

Legtöbbünknel az emlékezés csak arra jó, hogy önmagát sajnálja. ... [Elvetendő] az az önelégült mélabú, amellyel saját balszerencsénket szemléljük, [elvetendő] a megfontolt részvétnek ez a formája, amelyből hiányzik a hajlandóság arra, hogy felismerjük az igazi szenvedést, megértjük az áldozatok ínségét. Meg kellene már szoknunk, hogy emlékezetünkben előbb a mások szenvedéseit kutassuk fel, a mások fájdalomkiáltásait, a mások halálfélelmét. Ezzel kezdődjék emlékezésünk, és ne a saját bajainkon siránkozó szemlélődéssel... S ezt a kísérletet addig kell folytatnunk, amíg magunk is érezni nem véljük a kőpad gyötrelmeit, amíg szemünk ki nem mered a döbbenettől. (*S. Lenz*).

VIII. állomás: Jézus megfeddi a siránkozó asszonyokat

A szórakozottság, föltéve, hogy nem az esernyőjéről fedledkezik meg az ember, hanem akkor jár máson az esze, amikor éppen egy kétségbeesett ember szavára kellene

odafigyelnie: a szórakozottság ilyenkor már régen nem [egyszerűen] hiba. – Vajon nem merő szórakozottságból [...] kifolyólag történt-e, hogy az emberek azon a fontos napon, azon a [...] téren, ahol joguk volt választani, hogy melyik halálraítélt kapjon kegyelmet, nem annak a nevét kiáltották, akit pedig meg akartak menteni a kereszthaláltól? (*Ancsel É.*)

IX. állomás: Jézus harmadszor esik el a kereszttel

Jézus-követésünk buktatóiban és kudarcaiban nem az a legrosszabb, hogy sokszor legjobb szándékaink is csődöt mondanak, illetve gyengeségünk, butaságunk, lustaságunk vagy gyávaságunk miatt ismételtelen esünk, hanem az a minduntalan feltámadó kísértés, hogy számtalan elesésünk nyomán abbahagyjuk az erőfeszítést, ne próbáljunk már fölkelni és folytatni az utat – és ezzel elkö vessük a legnagyobb áru lást: lemondva Eszményeinkről, leborulunk a Tények előtt. (*Saját, 1997*). [De] aki nem hagyja magát megfosztani bizalmától, akkor sem, ha a célhoz [gyötrelmes] út vezet, és útközben segítségre szorul; aki nem adja föl a reményt, hogy mindennek megvan az értelme, és ez egy szép napon kiderül – az rátalál a fáradhatatlanság ösvényére. (*C. Bamberg*).

X. állomás: Jézust megfosztják ruháitól

A szeretet szenvedése, ez a legtöbb, amit az ember a földön elérhet. Ebben hasonlatossá válhat Istenhez, aki szenved az általa teremtett világ bűnei miatt. S amiképpen Isten nem cserélné a Sátánnal, aki örömet leli a sötétségben, a bűnben és a gonoszságban, úgy az igaz tanító sem cserél a gonosszal, a szenvedő ártatlan sem a diadalmaskodó tömeggel, az éhező sem a dózsölő gazdaggal, s a valódi [vallásosság] sem a hivalkodó kép mutatással. (*Major Ottó*).

XI. állomás: Jézust a kereszthez szegezik

Csak a világ ellen lehet nagy az ember, sohasem a világgal; akiket legyőznek, azok az örök győzők, és a hang valóságosabb, mint a lárma... Az ilyen emberben és általa is szól az Ige. Csak arra van szükség, hogy lelkének legbelső hallását finomra és élesre köszörülje, s akkor majd meghallja a megvesztegethetetlen és egyetlen igazságot, amelyet követnie kell. (*F. Werfel*).

XII. állomás: Jézus visszaadja a Lelket Atyjának

A kereszt volt mindig az utolsó fegyver a vallásoskodó emberek és a világ kezében az igazság ellen, ha már nem tudták elviselni az igazság leleplező világosságát... Még sohasem ítéletek el egyetlen szentet sem anélkül, hogy a közvéleményt ne akarták volna meggyőzni arról, hogy most egy csalót tesznek ártalmatlanná, nehogy az egész népet megrontsa. Az igazságot mindig szektásnak és eretneknek bélyegezve feszítették keresztre. (*J. Kroker*).

XIII. állomás: Jézust leveszik a keresztről

Igaz, a történelem előbb-utóbb minden szenvedést megront, az elszenvedett fájdalmakat semmibe veszi, elnézően lemosolyogja a meggyőződéseket, amelyekért

kínpadra vonattuk magunkat. Ez ellen senki sincs bebiztosítva, aki szenvedett. Mindennek megvan a maga temetője, legszebb céljainknak is. De amíg lehetséges, azon kell lennünk, hogy igazoljuk szenvedéseinket. Mert a szenvedés az egyetlen dolog, amelyet nem lehet kétségbe vonni. (*S. Lenz*).

XIV. állomás: Jézust sírba helyezik

Bár a világ sohasem nyugszik, amíg a sárba nem húz, el nem tapos mindent, ami szent – valami elpusztíthatatlanul megmarad. Lehet azután a vereség mégoly tökéletes, az Ember valahol, valamiképp újrakezdi a küzdelmet, s megment valami töredéket ebből az emlékezésből. És fölébresztve másokban is, továbbadja az idők végezetéig. (*Kodolányi*)

Befejezés

Isten útjai gyakran szövevényesek és látszólag ellentmondásosak. Ha azonban nem csupán előrenézünk, hanem haladunk is előre, akkor mindig lesz elég reményünk ahhoz, hogy tovább éljünk. (*M. Krause*). Ha az utópia oázisai kipusztulnak, a banalitás és a tanácstalanság sivatagjai fognak elterpeszkedni. (*J. Habermas*). A tökéletesség útjának meglátása hívás a tökéletességre. (*J. H. Newman*). Boldog, aki nem fojtotta el látomását. (*T. de Chardin*)

GARAY ANDRÁS

JÉZUS TALÁLKOZIK A SÍRÓ ASSZONYOKKAL

Lukács evangéliuma őrizte meg ezt a jelenetet. Jézus a síró asszonyokhoz fordult:

"Jeruzsálem leányai, ne engem sirassatok! Inkább magatokat és gyermekeiteket sirassatok...!"

Ez a mondat – és minden mondata Jézusnak a kereszttől – nagyon lényegbevágó üzenet. Mert ez a tartalma: Ti, akik éltek, valójában halottak vagytok. Sirassatok hát magatokat! Ne engem sirassatok, aki maga vagyok az élet. Még akkor is, ha most meghalok.

Jézus nem volt naiv. Tudta – mert látta, naponta tapasztalta, hogy milyen a keresztre feszítés. Júdea és Szamaria főbb útvonalai mentén a mindennapok valósága volt a keresztre feszített emberek látványa és haláltusája.

De miért halottak, azok, akik élnek? Kérdezhetnénk, keresve a Jézusi mondat igazságát. Azok a halottak, akik semmit nem értenek az Isten világából. És ezek az asszonyok ilyenek voltak.

Mi az, amit akkor (és sok esetben a mai napig) nem értettek meg ezek az asszonyok az Isten világából és Jézus tanításából?

Az első, amit nem értettek - Az Isten a Szeretet.

És semmi más. Mi istenképeket alkotunk- a magunk képére és hasonlóságára-, idegen szóval: antropomorfizáljuk az Istent. Elgondoljuk és aztán hisszük, hogy Isten a Haragvó, az Ítéző, a Személyválogató, a Bosszúálló, az Igazságot osztó és persze a Szerető is – amilyenek mi

vagyunk. Egyszerre. És szüksége van Istennek: erre - arra és ezt igyekezünk neki biztosítani. Ezért áldozatot kell neki bemutatni, bárányt (a szegényebbeknek két galambot), majd a saját fiát. Holott Jézus azt mondja: Irgalmat (szeretetet) akarok és nem áldozatot.

A jeruzsálemi asszonyok istenképe ilyen volt. Ezért ők is haragudhattak, ítékezhettek, bosszút állhattak, áldozatokat mutattak be. És persze szerettek, de csak az övéiket. Harcolni akartak a saját igazságukért. Hitték, hogy Isten velük lesz a lázadásban, a háborúban, az ítékezésben. Hogy Isten Igazságos és az ő igazukat védi. És vagy 40 év múlva elpusztították az országukat és a népet kardéle hányták.

A második, amit nem értettek - Nincs halál, az élet örök.

Jézus feltámadása erőteljes üzenet: nincs halál, az élet örök. Az a sok bizonytalanság, manipuláció, érzület, félelem, ami ma a halál és az élet körül történik méltatlan az emberhez. Isten a születés és a halál közötti időt adta az embernek. Arra, hogy visszatükrözze azt, amit a teremtéskor mondott: „Készítek embert a saját képemre és hasonlatosságomra”. Tehát az ember: theomorf, „Istenarcú lény” - ahogy Babits is mondja. Szent Atanász (akit Boulad is gyakran idéz) mondatát kell itt komolyan vennünk: „Az Isten emberré lett, hogy az ember Istenné lehessen”. Erős mondat ez is. Félre is érthető a második része. Ezért megszelídítem: az Isten emberi alakot öltött Jézusban, hogy az emberben tudatosodjon a teremtsége és a szeretet képessége.

A jeruzsálemi asszonyok nem így gondolták. Őt azt gondolták, hogy Isten megítéli őket. A bűn, a büntetés, a törvény körül forgott az életük. Ezért nem éltek az isteni szeretet rendjét, nem éltek, mert nem értették.

„Viseld az életet úgy, mint egy könnyű ruhát” – mondja Jézus az egyik apokrif evangéliumban. Mert nincs halál, az élet örök.

És Istenre kell bízunk, mit talál ki az ő leleményes szeretete számunkra a földi halálunk után.

A harmadik, amit nem értettek - hogy a szeretet és a velejáró áldozat – képes megváltoztatni az embert és a világot.

A szeretet és az áldozat összekapcsolódó fogalmak. Mert a szeretet túlmutat önmagunkon. Szeretni Jézus szerint annyit tesz: adni, szolgálni, szelíden élni. És ez áldozat is. Aki valójába szeret, az ezt tudja, tapasztalja, éli. Isten Jézusban bemutatott szeretete megváltotta a világot. Értsük ezt is jól. Nem a haragvó (antropomorf, csak a tudatunkban létező) Istent engesztelte ki - ilyen csak Pálnál van, nem Jézusnál – hanem egyértelművé tette, hogy Istennek mi tetszik. Mi a hozzá méltó élet. Mondhatjuk, hagyományos módon is: kiszabadított a bűn rabságából. Ez is furcsán cseng ma. De Jézus tanítása ezt is helyre teszi: változtassátok meg a gondolkodásmódokat. A Jézushoz tartozás fokmérője ez: a megváltoztatott gondolkodás. És ehhez Isten mindent

megad, tehát kiszabadít a szeretetet nélkülöző vagy torzan értelmező gondolkodás és élet rabságából.

És ahogy Jézus tanítása, szeretete és áldozata megváltotta a világot, a mi szeretetünk és áldozatunk megváltoztatja a mi világunkat. A kapcsolatunkat a családban, a barátok között, a munkahelyen, a szomszédal az utca emberével, a hatalmi struktúrákkal szemben.

A jeruzsálemi asszonyok ezt nem így gondolták. Úgy gondolták, hogy az erő, a pénz, a vallási/faji összetartozás, hatalmi játszmák, az Isten kiengesztelése változtatja meg a világot. És mi lett ebből, mert - ne legyenek illúzióink - ez a mai világunk. Ők győztek. A jeruzsálemi asszonyok érzülete. És ez az érzület nyomorítja meg és pusztítja el ezt a világot. A hamis ideológia mentén: hogy nem a szeretet az, amit élni kell.

Ezekért monda Jézus, hogy magatokat sirassátok. Mert Ti vagytok a halottak. És aki szeret, az él.

Jézus velünk is úgy van, mint a jeruzsálemi asszonyokkal. Megkérdezi: értetek engem? És nekünk erre választ kell adnunk, mert az idő valami rejtélyes módon besűrűsödött az elmúlt években. Ma a torz emberek, torz kapcsolatokkal, torz értékrenddel és ideológiákkal egy torz világot hoznak létre. Ez a torz világ holnap vagy holnapután dübörgő módon lesz jelen az életünkben.

Pár hónapja Thébában egy kopt fiatalal, Malakkal, beszélgettem. Miről másról, mint a „helyzetről”. „Fel vagyunk készülve a legrosszabbra is” - és a szívére mutatott. „Nem fegyverraktárunk van, vagy pusztító ideológiánk, hanem a belső béke.”

Ez a belső rend, a szív békéje a szeretet értékeivel való azonosulás tesz bennünket képessé egyedül arra, hogy ne sirassuk önmagunkat. Ne! Mert tudjuk, jó úton járunk és élünk. Örökké.

Dunakeszi, 2017. április 14. Nagypéntek templomi keresztút

HOLLAI KERESZTÉLY

ISTENTISZTELET, ÖSSZEJÖVETEL (SZÜNERKHOMENÓN – AHOGYAN PÁL NEVEZI), MISE

Jézus utoljára békésen a zsidók legnagyobb ünnepén, pészahkor volt együtt a barátaival.

Ezt az ünnepet évente egyszer ülték meg – aki tehette Jeruzsálemben, ahogyan akkor Jézusék is.

Az ünnep legnevezetesebb eseménye az előestén megtartott összejövetel, amelynek pontosan meghatározott rendje (=széder) volt. Maga az ünnep lényege az emlékezés az egyiptomi szolgaságból való megszabadulásra. Ehhez társult egy modernebb gondolat is: emlékezés a Júdás Makkábeus felkelés sikerére; tehát mindkét szempont: emlékezés a szabadulásra.

A közösségben megtartott ünnepi összejövetel egyes mozzanatainak mindig átvitt értelme, jelentősége is volt.

A „pészah” szó az „elkerülést” jelenti; mert a pusztító angyal a zsidók házeit elkerülte a szabadulás előtt.

A „máror” szó a „keserű gyökért” jelentette, emlékeztetve az összegyűlteket az egyiptomi keserves életre – ezért volt része a szertartásnak a keserű zöldségek evése.

A „mácá”, a kovásztalan kenyér emlékeztetett arra, hogy sebtében kellett összekészíteni az útravalót a sült báránnyal együtt.

Jézus nagyon várta az alkalmat, hogy egyszer így együtt lehessen a barátaival: Lukács 22. fejelet 15. vers. „Vágyva vágytam rá, hogy ezt a húsvéti vacsorát elköltsem veletek...”.

Jézus, mint családfő végig csinálja barátaival a szokásos liturgiát.

- Megáld egy kehely bort: „Áldott legyen az Úr, a mi Istenünk, a világ királya, aki létre hozta a szőlőtő termését”.
- Esznek a keserű salátából gyümölcsmártással.
- A második kupa bor megáldása.
- A legfiatalabb kérdésre a legöregebb elmondja a szabadulás történetét = Hágáda.
- Ének.
- Főétkezés: hála = áldás-mondás a kenyér fölött – „Légy dicsőítve Urunk Istenünk, te, aki kenyeret sarjasztasz a földből”, ezután megtöri Jézus a kenyeret és szétosztja.

Mivel ez egy egészen különös alkalom a kenyérevésre, Jézus felhívja a tanítványai figyelmét, hogy ez most nem csak egy szokásos étkezés, nem egy a hétköznapi vacsora kenyere, hanem – kéri - hogy ebben a kenyérben őt magát lássák, azaz a tanítását, mint ahogyan egykor említette:

„...Atyám adja nektek az igazi mennyei kenyeret...”

„Én vagyok az élet kenyere...”

„Én vagyok a mennyből alászállott élő kenyér...”

„A kenyér, a testem, amelyet adok a világ életéért”.

Később pontosítja Jézus a mondanivalóját: „A lélek az, ami éltet, a test nem használ semmit! A hozzátok intézett szavaim *lélek és élet*. (Ján.: 6/32-63)

[a gond az, hogy a görögben a „test” szót két kifejezéssel lehet leírni: „szarx” = a hús-vér test, ezzel szemben a „szóma” a teljes embert jelenti: a testet-vért és lelket. A latin mindezt egy szóval, a „corpus”-szal adja vissza, holott Jézus az utolsó vacsorán ezt a második kifejezést használta.]

Tehát, amikor Jézus a kenyeret adja, akkor azt kéri, hogy az Ő Tanítása lebegjen a szemük előtt, s ma a mi szemünk előtt!

Az Ő tanítása, ami a mi megváltásunkat jelenti (jelentheti, ha komolyan vesszük!).

Megeszik a sült báránnyt, s isznak ismét egy korty bort.

- A János evangélium szerint, mindezt megelőzte a „lábmosás”. Ennek sem az volt az értelme, hogy a tanítványai tiszta lábbal üljenek az asztalhoz, hanem hogy Jézus kifejthesse a tanítását: „Tudjátok,

mit tettem veletek? Ti mesternek és úrnak hívtok engemet, jól teszitek...Ha tehát én megmostam a lábatokat, nektek is meg kell mosnotok egymás lábát. Példát adtam nektek, hogy amint én cselekedtem, úgy cselekedjete ti is.”

Összefoglalva: Jézus azt kéri tőlünk, hogy emelkedjünk fel a konkrét szertartás eseményei fölé, hogy értsük meg a megváltásunk mibenlétét!

- Jézus egy szövetséget hozott létre, (a **legújabbat**, a Jeremiás által vizionált [Jer.:31/31] második szövetség után!) Mennyei Atyának nevezve az Örökkevalót, aki ellenszolgáltatás nélkül vállalja a szerződés egyik felét, az egyik „fél” szerepét, s mi vagyunk a másik „fél”, akik megtartjuk a szerződést, a **szövetséget**. E szövetség alkotmánya Jézus tanítása, ahogyan az evangéliumokból ismerjük.

Ezt pecsételjük meg a harmadik kehely bor megívásával.

Tehát igen fontos arra gondolnunk, hogy ekkor a bornak más szerepe van, mint a kenyérnek. Ezért ez a korty bor elmaradhatatlan része a megemlékezésnek, az ünnepnek, az összejövételnek!

A címben jelzett páli elnevezés (1Kor.: 11/17) kapcsán kétféle összejövételre kell gondolnunk:

1, a szokásos hétköznapi vacsorára, együttlétre,

2, a Jézusra emlékező, ünnepi *szent-összejövetel*-re, amire érvényesek a fent elmondottak.

Jézus legfontosabb tanítása: „Szeressétek ellenségeiteket”, - talán egyike azon tanításoknak, amelyek lényegesen túlmutatnak az ószövetségen (Mt.: 6/47), mely tanítást még ki is egészít ezzel: „Senki sem szeret jobban, mint az, aki életét adja barátaíért” (Jn.: 15/13). – Az elfogatásakor kilép, hogy a többiek menekülni tudjanak. Ennek a szeretetnek lenne az eredménye a **béke**, ami akkor megmentette volna a zsidó népet a katasztrófától, és megmentene ma minket is a rengeteg borzalomtól!

2017-03.-25.

BENDL VERA

EGY REFORMÁTUS BENCÉS SZERZETES MAGYARORSZÁGON...

„A közös áldozás hiánya a kereszténység botránya”

Toókos Péter, János testvér – korábban a Pápai Református Kollégium Gimnáziumának francia- és hittanára – ma a bakonybéli bencés monostor örökfogadalmas szerzeteseként él. Sem eredeti felekezetéről, sem a szerzetesség iránti vágyáról nem mondott le, bár eleinte a két vágy együttes teljesülése képtelenségnek tűnt. Azt mondja, az állandóságot és a biztos közeget kedveli, közben viszont példáját a magyar katolikus és református egyházban akár forradalminak is nevezhetnénk.

Hogyan lehetett egy református hittanárból bencés szerzetes?

Úgy kezdődött, hogy sokszor felmerült bennem a szerzetesség ötlete. Mint a fejfájás, úgy érkezett, és egy idő után nem hagyott nyugodni. Végül egy folyamatábrát alkottam a fejemben, amely szerint két eset lehetséges: Istentől van ez a fejfájás jellegű ötlet, vagy nem. Ha nem, akkor el fog halni, ha igen, akkor kezdeni kell vele valamit. Aztán Taizében, az ottani ökumenikus közösségnél töltöttem egy hetet, felvettem a kétségeimet, és megnyugtattak, mondván, nem kell ezt egy hét alatt eldönteni, keressek inkább egy bencés lelki vezetőt Magyarországon, és majd meglátom. Amikor hazajöttem, már érintőlegesen kapcsolatban álltam a bakonybéli testvérekkel, mert Pápán tanítottam a református gimnáziumban franciát és hittant, és volt együttműködés a monostor és a gimnázium között. Megkértem itt Anzelm testvért, hogy legyen a lelki vezetőm, és két évvel később, 2009-ben beadtam a jelentkezési kérelmemet, bár hosszú út vezetett odáig, hogy kiderüljön, ez egyáltalán lehetséges.

Miért tartott olyan sokáig a folyamat?

A nehézsége az jelentette, hogy református akarom maradni és így szerzetesként élni,

továbbá nem nagyon tudtam volna elképzelni, hogy Magyarországon kívül éljek. Korábban egy évet töltöttem Genfben, és magunk közt szólva iszonyatos honvágyam volt. Ekkor azt fogalmaztam meg magamnak, hogy számomra az a hely megfelelő, ahol van szavazati jogom, ahol magyarul beszélnek, ahol kapható Túró Rudi, készítenek pacalt és spenótfőzeléket, mert ezek elengedhetetlenek ahhoz, hogy az ember élni tudjon.

Miért éppen a bencésekhez jelentkezett? Jezsuiták, ferencesek, kisközösségek nem jöttek szóba?

Ez eleve egy olyan keresésnek indult, amelynek látszólag nincs megoldása. Református szerzetes Magyarországon: elég fura ötlet. De az Úristen elé vittem a vágyamat. Adódott végül néhány opció: lehetett volna közösséget alapítani, de ezt kizártam, mert erre én alkalmatlan voltam és vagyok. Alakulófélben volt egy evangélikus közösség, de attól féltem, hogy ha esetleg ötnyolc év múlva bedől, amikor én már negyvenhez közeledek, nem fogok egy újba belevágni. Kiderült még, hogy a Nyolc Boldogság Közösség és a Chemin Neuf Közösség is befogad protestánsokat. Ez utóbbiakhoz majdnem csatlakoztam is, sokat köszönhetek nekik. De ők jezsuita alapításúak, ctrl x, ctrl v-vel pakolgatják a világban az embereket: két év afrikai misszió, három év

nevelőtanári állás Franciaországban, Kanadában prédikátorság, lelkigyakorlat-tartás Olaszországban, bármi lehet belőlem egyszer csak hirtelen. Én pedig nem ez a típus vagyok. Szeretem, ha megvan az ágyam, a kucukóm, innen időnként elmegyek, de itt vagyok otthon.

Miben más ehhez képest a bencesség?

A bencesség és a monasztikus élet arról szól, hogy lelki otthont teremtünk, nem mászkálunk el, fixek az imaóráink, itt vagyunk most, és itt leszünk tíz év múlva, meg lehet minket találni reménység szerint Krisztus Urunk eljöveteleig, persze talán nem minket, hanem az utánunk jövőket. Kiderült még, hogy a környező országokban több lehetőség is van reformátusként, de persze az külföld. Először úgy terveztem, hogy végigjáróm az összes lehetséges közösséget, mert a szombati tanítás miatt gyakran voltak egyhetes szünetek az évben. Mhettem volna Európába próbálkozni, meg a három, hozzám nem annyira illő közösségbe Magyarországon. Illetve ide, Bakonybélbe, mert egy idő után kiderült, hogy ez sem kizárt. De akkor jöttem rá, hogy sok mindenben párhuzamba állítható a házaselet és a szerzetesi élet. Arra jutottam, hogy ha az Úristen arra hívna, hogy házaseletet éljek, elég örült ötlet lenne mondjuk a szabad heteimben felkeresni minden szóba jöhető független hölgyet először Békéscsabán, a másik héten meg Nagykanizsán. Úgy éreztem, hogy a megoldás csak olyan hely lehet, amelyet már ismerek, amelyikkel kapcsolatban van, és ide már két éve jártam lelki vezetésre. Aztán leesett a szántóföldbe rejtett kincs példázata is (Mt 13,44): ha valaki talál egy kincset, akkor elmegy, és mindenét eladja, hogy meg tudja venni a földet. És ehhez hozzáteszem, hogy az az ember nagyon bolond lenne, ha tovább keresne egy másik földön, és ott még egy másik kincs után kezdene kutatni. Itt engem a prédikációk megszólítottak, a zsolozsmázásban éreztem, hogy az Úristennel tudok közösségben lenni, hiteles volt a három testvér, akiket megismertem. Akkor miért menjek tovább? Peruról mondják, hogy az aranyrög tején ücsörgő koldus. Én is az lettem volna, ha továbbmegyek. Segített, hogy ez egy végtelenül biblikus közösség, nekem ez ugyanis fontos. Reggel fél hattól fél hétig Bibliát tanulmányozunk, fél óra csendes imát tartunk kora délután, és még másfél órát töltünk zsolozsmázással. Egy hónap alatt a teljes zsolozsmakönyvet végigimádkozzuk, ami nagyon vonzó egy reformátusnak. Ráadásul nekem a fő szeretetnyelvem a minőségi idő. Ez ebben a három órában az Úristennel meg tud valósulni.

Egyházjogilag hogyan lehetett ezt megoldani?

Két ponton nyílt kapu. A bencéseknél vannak világi testvérek, akik távolról jönnek a monostorba időnként, ők napi egy imaórát tartanak, egy részük családos is. Ők az oblátusok. Ide fel lehet venni protestánst. Másrészt, és ez a másik kapu, egy oblátus kérheti azt, hogy beköltözzön a monostorba, és a szerzetesek életét élje a regula fegyelme alatt. Egyházjogilag nem szerzetes, de

életvitelében igen. Ez általában akkor szokott megtörténni, ha valamilyen oknál fogva nem tud teljesen elköteleződni, mert például olyan idősen kezdi el a szerzetességet, hogy már egy klasszikus képzést nem tud megcsinálni, vagy van egy életállapotbeli akadály, esetleg nem tud teljesen lemondani a vagyonáról. Így kerülhettem be ide oblatusként. Ez a jogi státusz azzal jár, hogy nincs aktív meg passzív választójogom, vagyis nem szavazhatom meg, hogy ki legyen a főapát, és nem lehetek én a főapát. Azzal vigasztalom magamat, hogy a mindenkorai pannonhalmi főapát meg nem lehet református. Emellett nem automatikus a vagyonszövetség, ezt külön kell kérelmezni. Egyházjogilag pedig az oblatus elköteleződése magánfogadalomnak számít, a szerzetesi fogadalom pedig nyilvános fogadalomnak.

Sosem jutott eszébe, hogy katolizáljon?

A református egyház tanításait érzem leginkább magaménak. Nem véletlen persze, hogy egy katolikus közösségben élek, de vannak olyan tanítások, amelyek nem az enyéim, olyan gyakorlatok, amelyeket nem végzek. A napi rutinban két dolog üti a református dogmatikát. Az egyik a vesperás végén egy mondat, amely az elhunytakért mondott ima, ezt én csak hallgatom. A másik a kompletórium végén a Mária-antifóna, ezt szintén nem éneklek, de ott vagyok a testvérekkel.

Nem is gyón, nem is áldozik? Ezek mentén szoktak katolikusok és protestánsok egymás torkának esni.

De. A gyónást biblikus dolognak tartom, már a belépés előtt elkezdtem, hamarabb, mint hogy tudtam volna, hogy szerzetes leszek. Több helyen van utalás erre a Bibliában, például Jakab levelében is. Érdekes, hogy sok protestáns közösség is gyakorolja. Luther a szentségek közül kivette ugyan a gyónást, de ajánlotta és nagyra becsülte. Én úgy látom, hogy más, amikor magamban mondom a bűneimet az Úristennek, és más, amikor valaki előtt teszem ezt. Luther bölcs volt, amikor ezt nagyon erősen javasolta, de nem tette kötelezővé. Nekem mindenképpen használ, másnak nem erőltetném.

A közös áldozás hiánya pedig a kereszténység botránya. Ami az egység kellene, hogy legyen, az választ el minket legjobban, hiszen a történelmi felekezetek elismerik egymás keresztségét, de a reformátusok és az evangélikusok között van csak interkommunió, a katolikusokkal nincs.

Előfordulnak persze olyan helyek, ahol ezt megengedik, de nem ez a gyakorlat. Ahhoz, hogy én itt áldozhassak – milyen kegyetlen dolog, hogy még a szavaink is mások: „áldozás”, „úrvacsora” –, két püspök engedélye kellett. Az én engedélyem Várszegi Asztrik pannonhalmi főapátnak és Steinbach Józsefnek, a Dunántúli Református Egyházkerület püspökének a megegyezése alapján arra szól, hogy a monostor közösségében az áldozás szentségében részesülhetek. Ez annyit jelent,

hogy például amikor a nagybátyámat temettük Szegeden, a katolikus gyászmisén nem áldozhattam, mert nem monostori liturgia volt.

De az ön számára van átváltozás, vagy nincs? Végül is azon szokás veszekedni, hogy Krisztus testét veszik-e a hívek magukhoz az ostyával, ahogy a katolikusok mondják, vagy csak emlékeznek az utolsó vacsorára, ahogy a protestánsok hirdetik.

A protestáns tanítás sem egységes, más a lutheri, a kálvini és a zwingliánus irány. Sokat gondolkodtam természetesen azon, hogyan adja nekünk Krisztus önmagát az úrvacsorában, de végül úgy jártam, mint annak idején a Mazsola nevű kiskutyám. Ő drótszörű tacsó és valamilyen más, ismeretlen kutyafaj keveréke; aranyos, de buta, mint a föld. Ezt többen megerősítették, és én is láttam, mert egy briliáns elméjű erdélyi kopót követett a sorban. Mazsola szaglása kiváló volt, és végtelenül emocionális, taktilis lényként élt. Akkor volt nyugodt, ha hozzám ért. Amikor fordítottam, a nyakamba vettem, mint egy bárányt. Látszott rajta, amikor föladta, hogy megértse néhány dolgot. Például azt, hogy miért nem lehet sárosan beleugrani az ágyba vagy megenni a Tisza-parton talált, két hete döglött békát, hiszen kétségkívül nagyon finomnak tűnik. Tisztán láttam, hogy gondolkodik, nagyon gondolkodik, és egy ponton lemondóan lecsüggeszti és megrázza a fejét: „Vége, ennyi volt, mire megyek vele?” Majd abbahagyja a gondolkodást, és elfogadja a helyzetet. Na, ez érvényes számomra az áldozással vagy úrvacsorával kapcsolatban. És félreértés ne essék: nem szeretném a legnagyobb misztériumot egy szeretetre méltó tacsó útkereséséhez hasonlítani, vagy komolytalanul hozzáállni a kérdéshez. Ellenkezőleg. Csak azt próbáltam kifejezni, hogy ha görcsösen igyekszünk ésszel felfogni Krisztus jelenlétét, talán tényleg nem jutunk előrébb Mazsolánál sem. Én legalábbis személy szerint nem, de az az igazság, hogy már nem is nagyon bánom. Hiszen Krisztus nem mondja, hogy agyaljunk, hogy ő ott hogy van jelen, hanem azt mondja, hogy „vegyétek, egyétek” (Mt 26,26). És hogy „ez az én testem, amely tiérettetek megtöretik” (1Kor 11,24). Nekem szimpatikus Luther álláspontja, aki azt írja, hogy ez egy titok, amelyet mi nem értünk meg. Én egy egyszerű ember vagyok, aki most fejezi be a református teológiát, és úgy gondolom, hogy ha a reformáció ötszáz éve alatt nem sikerült olyan megfogalmazást találni, amelyikben mindenki egyetért, akkor miért egy végzős teológus találná meg a formulát? Leveszem a sarumát és föladom a gondolkodást, ahogy Mazsola is föladta, és beérem azzal, amit Jézus mondott: „Vegyétek, egyétek...” Ötszáz éven át arról szólt minden, hogy emiatt minél jobban elkülönüljünk. Szerintem ez a kereszténység botránya.

Melyek a katolikus és a református reakciók az ön helyzetére?

Nem mindenki örvendezik neki úgy, mint én, de sokan támogatnak. Kaptam olyan református véleményeket,

hogy valószínűleg elkárhoztam, de akit lehet, arra biztatok, hogy jöjjön el hozzám, beszéljünk, hátha találunk közös pontot. Volt már, hogy működött. Egy református lelkésszel egyszer egész messziről indultunk, de a végén megértette, hogy miért vagyok itt. Persze sosem voltak illúzióim. Ha annyira magától értetődő lenne, hogy amit csinállok, az jó, már sokan lennének hasonló helyzetben. A devonkorban is ki kellett másznia az első vízi gyíknak a szárazföldre. Ha egyértelmű lett volna, hogy ez lehetséges és jó, akkor már rég kint lettek volna mindahányan, de hát csak az egyik kezdte el valamikor. Nyilván nem mindenkinek tetszik ez. Én érzem, hogy az Úristen hívott ide, a testvérek és a pápai református gyülekezet támogatását is élvezem, és tudom, hogy itt élet van.

Miért lett János a neve Péterből?

A beöltözéskor kapjuk az új nevet a főpát úrtól. Ilyenkor mindig két javaslatunk lehet a saját nevünkkel kapcsolatban. Azért kértem a Jánost, mert ő a szeretett tanítvány, aki a fontos eseményeknél mindig jelen van. Jézus többször félrehívja őt kis körben, és János rengeteget fejlődik. Jézus a „mennydörgés fiainak” hívja őt és a testvérét (Mk 3,17); ők tüzet kérnek haragjukban a samáriai falura (Lk 9,51–56), azt akarják, hogy ott éjjenek el mindannyian. Végül pedig János az, aki a hagyomány szerint öregkorában már csak azt hajtogatja, hogy „fiacskáim, szeressétek egymást”. Nekem ez azt jelenti, hogy így meg tud szelidülni valaki Jézus mellett. A másik választásom Fülöp lett volna, de a főpát úr a Jánost választotta. A név a hagyomány szerint csak a liturgián a beöltözésnél derül ki, ekkor az új nevemen szólít.

Tehát végül teljesen elégedett a választásával, azzal, hogy Bakonybélben köteleződött el?

Persze, nem véletlenül választottam ezt. De reformátusként itt lenni azt az érzést erősíti bennem, hogy olyan vagyok, mint az elvált szülők gyereke. Hiába mondanak pszichológusok, jogászok, szociológusok mindenféle tudományosat a válásról, nekem ez az egész csak fáj, és szeretném, hogy a szüleim együtt legyenek.

TRAUTTWEIN ÉVA

BEMUTATJUK AZ ÚJ KAPOSVÁRI PÜSPÖKÖT:

VARGA LÁSZLÓ – A CSEND TETTEKRE HÍV

2017. március 25-én Őszentsége Ferenc pápa Varga Lászlót, a Kaposvári Egyházmegye általános helynökét kaposvári megyéspüspökké nevezte ki. Az alábbi írásban közelebb hozzuk az új főpásztort olvasóinkhoz.

Karl Rahner gyakran idézett gondolata – „a holnap hívő embere vagy misztikus lesz, vagy nem létezik többé” – az Istennel való, a Szentlélek által közvetített bensőséges egyesülés fontosságára irányítja a figyelmet. Varga

László atya is erről beszél, amikor istenkeresését a „józan misztika” kifejezéssel határozza meg. „Életem Isten állandó jelenlétében való lét” – így írja le belső megtapasztalását arról, hogy Isten folyamatos útmutatása vezeti őt. Ez a bensőséges kapcsolat egy szenvedélyes istenkeresés eredménye.

Laci atya a családjában ismerte meg a hitet az ötvenes-hatvanas évek egyház- és vallásellenes időszakában. Az általános iskolában a tanárai és a diáktársai is sokat bántották, gúnyolták, gyakran volt része durva megaláztatásban. A győri bencések – a gimnázium gyönyörű négy éve – adták vissza az önbizalmát, és itt fogalmazódott meg benne a papi hivatás gondolata. Amikor papnövendéknek jelentkezett, a püspök Budapestre küldte tanulni, a Hittudományi Akadémiára.

A szeminárium és első papi éve alatt megélt lázadást a hivatástól való elfordulásig fokozódó elbizonytalanodás, meghasonlás, kiüresedés, testi panaszokhoz vezető kiegészés követte. A katonai szolgálat alatt keresni kezdte az utat, a Szentírás szó szerinti megélésére törekedett, Bokor-közösséghez tartozott, csatlakozott a karizmatikus megújulási mozgalomhoz, és része volt egy csodálatos gyógyulásban. Kérdéseire végül az Eucharisztia szemlélésében, a csendben találta meg a válaszokat, amikor Várpalotán, kápláni éve alatt megkezdte a mindennapos szentségimádást. Reggel ötkor rendszeresen átment a templomba, és egy órát töltött szemlélődésben. „Nagyon nehéz időszak volt ez. Istennek sok mindentől meg kellett tisztítania. Minden reggel szenvedtem. Ott unatkoztam, és kínlódtam a sötétségekkel.” De kitért az elhatározása mellett, a szentségimádás immár harminc éve mindennapi erőforrás az életében. „A csendben megismertük egymás hangját. Meg tudom különböztetni, mikor szól hozzám ő, és mikor csupán a pszichém játéka, ami történik bennem. Isten vezet az életem útján. Diszkrét, finom találkozások ezek, amelyek a belső átalakulás felé segítenek. Megváltozott a gondolkodásom, s ennek következtében a viselkedésem, a szolgálatom is. Az életem olyan lett, mint egy forrás mellé ültetett fa, amely megtermi azt a gyümölcsöt, amelyre a közösségnek éppen szüksége van” – így írja

le azt az utat, melynek egyes állomásain a csendben tettek születtek.

A fa csodálatos gyümölcsöket termett, először Várpalotán, aztán Somogy-sámszonban, majd 1993 óta Kaposváron. Laci atya plébániáin megvalósult az egész napos szentségimádás, házasközösségek, imaközösségek alakultak, evangelizációs kurzusok indultak, létrejött a szeretetszolgálat, intenzívvé vált a hívek szentségi élete, erősödött bennük a nyitottság, az evangelizációs küldetés tudata. A közösséget szolgáló kezdeményezések egész sora indult útjára, többek között a betegekért felajánlott „Érints meg!” imaszolgálat, a családterápia, a lelkeségyszolgálat, a családi napközik, a gyalogos zarándoklatok, a közösséget összefogó számos program és lelkigyakorlat. „Mindezek az elkötelezett imaélet eredményei. A szemlélődésnek ugyanis meg kell jelennie a tettekben, mert bármilyen szép is a hit, tettek nélkül halott” – fogalmazza meg Varga László az érem egyik oldalát, de láttatja a másikat is. „Hibát követnénk el, ha csupán a számokban is mérhető, látványos eredményeket értékelnénk, mert így csak a tettekben mérnénk a szeretetet.”

A szemlélődő ember Isten szerető és megbocsátó közelségében ismeri fel a küldetését, és a meghallott „indítást” akkor is követi, ha az ellentmond a racionalitásnak. Laci atya élete ezt példázza. A plébános Somogy-sámszonban magához vett és haláláig gondozott egy ágyhoz kötött súlyos beteget és egy sérült fiatalembert. Ma is különleges figyelmet fordít a szegényekre, a szenvedőkre, a társadalom peremvidékein élőkre.

Laci atya életében feladatokban nincs hiány: a börtön- és kórházlelkészi szolgálat, valamint a kollégiumi igazgatóság után jelenleg püspöki helynöki és irodaigazgatói feladatokat lát el. Közben népszerű előadóként járja az országot, lelkigyakorlatokat tart, a szabadidejét pedig a lelkivezetés és a gyóntatás tölti ki. A legerősebb szálak a kaposvári plébániájához kötik. Munkáját káplán, állandó diakónus, alapítványi munkatárs, kulturális közfoglalkoztatottak segítik. Képviselő-testülete hitoktatási, kommunikációs, lelkiségi, gazdasági és jogi műhelyből áll, melyek mindegyike a közösséget igyekszik támogatni.

A Szent Imre-plébánia olyan, mint egy nagycsalád. Mindenkinek és mindennek megvan benne a maga helye. A közösséget élő szeretet hatja át, és tagjai számtalan formában gyakorolják az életet megkönnyítő segítségnyújtást. 1998-ban a templomban elindították az állandó szentségimádást. Az emberek megszerették a csendet. „Nem tanultak meditatív kurzuson, csak felajánlották az idejüket annak, aki a legjobban szereti őket, megpróbálnak jelen lenni, és formálódnak. Szépen, csendben. A szemlélődés azután a falakon kívül is folytatódik. Amit a Jósisten mond, azt a csendben lehet meghallani, és válaszolni is csak a csendben lehet rá. Ha belemegyek ebbe a csendes jelenlétkbe, át kell adnom magamat, ki kell engednem a kezemből az irányítást.

Jézus arra tanít, hogyan adjam át neki a vezetést. Így lassanként átformálódik az életünk, közelebb kerülünk a másik emberhez, akiben jelen van Krisztus. Ha meglátom és megszeretem Krisztust az Eucharisziában, akkor meglátom őt a másik emberben is. A szemlélődés ezért egyáltalán nem önmagunk körül forgás, hiszen másokhoz visz el.”

MIKLOVICZ LÁSZLÓ

ÖNÉRTELMEZÉS HELYETT...

1. Textus (eredeti)

SZENTLECKE Szent Pál apostolnak a korinthusiakhoz írt első leveléből (1Kor 1,10-13.17)

Testvéreim! Urunk Jézus Krisztus nevére kérek titeket, éljetez mindnyájan egyetértésben, és ne szakadjatok pártokra! Forrjatok egygé ugyanabban a lelkületben, ugyanabban a felfogásban! Kloé hozzátartozói ugyanis azt a hírt hozták felőletek, testvérek, hogy pártokra szakadtatok. Arra gondolok, hogy akadnak köztetek, akik azt mondják: „En Pállal tartok, én meg Apollóval, én Kéfással, én meg Krisztussal!”

Talán megoszlott Krisztus? Vajon Pált feszítették érteket keresztre, vagy Pál nevében keresztelkedtetek meg? Krisztus engem nem keresztelni küldött, hanem azért, hogy hirdessem az evangéliumot, – de ne bölcselkedő beszéddel, hogy Krisztus keresztje erejét ne veszítse.

2. Textus (inkább apokrif)

Testvéreim! Urunk Jézus Krisztus nevére kérek titeket, éljetez mindnyájan egyetértésben, és ne klikkesedjete! Forrjatok egygé Jézusunk lelkületében - szellemiségében. A Kv-tól ugyanis azt a hírt hozták felőletek, hogy különböző teológiai hangsúlytevéseitek alapján pártokra szakadtatok. Arra gondolok, hogy akadnak köztetek, akik azt mondják: „En még mindig Gyurka bácsival tartok; én meg Ko. Lacival; én meg G. Bandival; én meg K. Náczival; én a Hangosokkal; én meg a karitászosokkal; én meg az ezoterikusokkal; én meg a migránsmentő szolgálattal; én meg az egyház pártiakkal. Talán megoszlott Jézus Krisztus? Talán nem arra buzdította a barátait, hogy legyenek egyek, mint ahogyan az Atya és Ő egységben vannak? Krisztus valamennyiünket arra küldött, hogy megéljük és hirdessük az evangéliumot.

Kiindulásként persze választhattunk volna „ütősebb” gondolatokat is: a kedvenceink közül akár kettőt is. Pl.: „Itt a kedvező idő! Elérkezett Isten országa! Tekintettel [erre] az örömmünkre, változtassátok meg gondolkodásotokat és életeteket, és bízzátok rá magatokat [Istenre]!” vagy más fordításban: térjetez új felismerésre, tartsatok bünbánatot. Vagy: „ti keressétek elsősorban az Isten országát és az ő igazságát!” Azonban akár melyiket is választjuk, kb. ugyanoda jutunk.

Hova is? A minta társadalom projektjéhez, ugyanis annak megjelenítőjeként kell léteznünk ezen a világon. Egyénileg, kicsi és nagyközösség szinten is. A minta

társadalom lényege, hogy lehet utánozni, másolni, sőt érdemes is, mert boldog, harmonikus életvitelt valósít meg és kínál fel. Egy „szociológiai” alakulat akkor lehet vonzó, ha törekvése fókuszában ember központú értékrend van, amely nem ismeri a kiváltságot és személyválogatást. A mi köreinkben úgy is mondhatjuk, hogy nem csak ember, hanem Isten központú értékrendet kell megvalósítanunk, bemutatnunk, amire az ajándékozó szeretet jellemző. Azaz Isten gyermekeiként valamilyen egymás testvérei — de legalább felebarátai — vagyunk, és ezért olyat tesszük a körülöttünk lévő emberekkel, amit szeretnénk, ha ők is tennének velünk. Talán nem is kell teológiai végzettség ennek a tételnek a megértéséhez és elfogadásához.

Azért árnyaljuk egy kicsit az előző megfogalmazásokat, Jézus tanítása alapján! Arra vágyódunk, hogy a gondolkodásunk átalakítása következtében életünk legfőbb törekvése az Isten Országának építése (minta társadalom) és ebben egységet éljünk meg és mutassunk a külvilág felé. Másképpen fogalmazva: valósítsuk Jézusunk missziós parancsát. Ha tényleg így áll a dolog a közösségeinkben, akkor nem szükséges ilyen kérdéseket föltenni: „Van-e még a Bokornak közös nevezője? Tudjuk-e még, kik vagyunk, és mit akarunk? Van-e megtartó erőnk?” Ez a missziós parancs (ajánlás) kiváló ötlet volt Jézus részéről, mert összhangban van az ember közlékenységével is: ti. közli a másik emberrel, ami tetszik neki, aminek örül, ami szomorítja, egyáltalán ami kikíváncsodik belőle. Tehát ezt az Istentől kapott jó tulajdonságot kellene kicsit fejlesztenünk, kibontakoztatnunk, megtöltve olyan tartalmakkal, amelyeket Jézusunktól tanulhatunk vagy tanultunk meg. Valószínű, hogy ehhez viszonyítva módszereinkben, liturgiáinkban, ünnepléseinkben a szívárvány színei szerint létezhetünk. Ezzel a missziós paranccsal kellene foglalkoznunk egy csöppet, ugyanis a gondolkodásában áthangelődött ember, aki az Isten Országát keresi elsősorban és az Istenre mint szerető-könyörűletes Atyára tekint, az belső készletként éli meg Jézus jóhírének közlését és gyakorlati bemutatását. Ha a Bokor nagyközösség ilyen típusú testvérekből áll, (de ne legyünk maximalisták!), ha a Bokor nagyközösség ilyen törekvésű testvérekből áll, akkor magától valósul meg az az egység, amelyre valamilyen vágyunk, de nálunknál jobban a mi Jézusunk.

Tehát nem baj az, ha Gyurka bácsival tartotok, vagy Ko. Lacival, esetleg G. Bandival, vagy valakik K. Nácival tartanak, esetleg a karitásosokkal, per abszurdum az ezoterikusokkal, horribile dictu... a migránsmentő szolgálattevőkkel, és még az is elképzelhető, hogy az egyház pártiakkal. Nem baj akkor, ha azt idézi elő ez a klikkesedés, hogy felgyűrt ing újjal feszülünk az Isten Országának evilági megvalósításának, gondolatlanul, szóval és cselekedettel. De feszüljünk neki!

Nem kimerítve a „témát” (mert talán nem is lehet), hanem csupán megpendítve annak húrjait, rezonáljanak

erre a gondolataitok és közös erőfeszítéssel gördítsük előre Isten Országának evilági ügyét, mondjuk a minta társadalom ügyét. Kívánom valamennyiünknek, hogy a bennünk is megszólalni képes Lélekre figyeljünk és az Istentől kapott csodálatos ajándékot, az emberi értelmet is használjuk fel kellő alázattal. Miközben az alábbi (több-kevesebb sikerrel megfogalmazott) kérdéseket tőlünk telhetően megpróbáljuk megválaszolni.

Kérdések:

1. *Kb. egyetértesz-e a leírtakkal?*
2. *Melyik klikk-hez tartozol (azt hiszem, a felsoroláson kívül léteznek más „pártok” is) és miért építő az számodra?*
3. *Jézus jóhírével kapcsolatos „közlékenységed” az ötös skálán hol helyezkedik el?*
4. *Szándékozol-e fejleszteni ezt az adottságodat? Hogyan?*
5. *Megtaláltad-e már azt a fórumot ahol várhatóan „érdeklődők” vannak az általad tolmácsolt evangéliumra?*
6. *Kb. mennyi időt tudsz rászánni hetente az „érdeklődőid” (ki)szolgálatára? Milyen tevékenységek tolatkodnak a szolgálataid elé? Van-e mód az időbeosztásod átszervezésére?*
7. *A missziós parancs hármas tartalma (betegség, gyógyítása, az evangélium hirdetése és „gonosz szellemek” kiűzése) közül melyik a leginkább testhezálló számodra?*
8. *Van-e a missziós parancsban olyan, amely képtelenséget jelent számodra?*
9. *Meglátásod szerint a minta „társadalom” megvalósítható-e valamilyen formában, dimenzióban, szociológiai alakulatban (család, kicsi vagy nagy közösség, egyház, kisebb település)?*
10. *Ez meg a Te kérdésed helye: ☺*

BAJNOK KRISTÓF

BOKOR-ÉRTÉKEK ÉS A 3. GENERÁCIÓ...

Bevezetés

Fontosnak tartom megjegyezni, hogy a leírtak csak az általunk belátható Bokorra vonatkoznak, ami nagyjából lefedi azokat a 3. generációs közösségeket, akik a KVT-n képviseltetni szokták magukat. Különösen szeretném kiemelni, hogy nem ismerjük a valamikori „13-as ágat”, azaz Vincze Józsi népét, mert - néhány információmorzsa alapján - úgy gondolom, náluk sok lent következő állításnak éppen a fordítottja igaz. Rendkívül tanulságos volna megismerni az ő tapasztalataikat is.

Köszönetnyilvánítás

Ez az írás egy, a témára ad-hoc összehozott kis csoport gondolataira épít, amelynek tagjai: Kecskés-Vincze

Eszter, Benyhe Berci és Tanos Andris. A szöveg sokat köszönhet a HKV közösségben elhangzottaknak is.

Generációk

Mostanában nagyon divatos kutatni a generációk (pontosabban: bizonyos demográfiai kohorszok) jellegzetességeit, mert egyes viselkedésformákra kézenfekvő magyarázatot jelenthet az, hogy ezeket a kortárs társadalmi nyomás okozza. Természetesen ezek sohasem működnek vegytiszta módon, hiszen egyrészt a generációk között soha sincs egyértelmű határ, másrészt nem csak a kortárs környezet hat az egyénre (hanem például a szülők személyisége is, sok egyéb mellett), harmadrészt az egyének közvetlen környezete és az őket érintő események is nagyon különbözőek lehetnek. Mégis érdekes megvilágítást ad a Bokor történetéhez az, amit a társadalmi generációkról tudhatunk.

Társadalmi generációk

II. világháborús („G.I.”) generáció

Az ide soroltak jellemzően a 20. század legelején születtek, gyerekek voltak az I. világháború és a gazdasági világválság idején, és fiatal felnőttként - azaz aktív koruk közepén - élték meg a II. világháború pusztítását és az azt követő éveket.

Csendes generáció

Kb. 1925-1950 között születtek. Ők gyerekként élték meg a II. világháborút, és elsősorban az azt követő társadalmi átalakulások idején váltak felnőtté. Sok első-diplomás van közöttük.

Baby boom generáció

A II. világháború után jelentős születésszám-emelkedés volt, ennek a generációnak a tagjai 1945 és a késői 60-as évek között születtek. Ez a generáció hajtotta végre a szexuális forradalmat; a hagyományos értékek megkérdőjelezése, a nők szerepének jelentős átalakulása, a válásosság háttérbe szorulása, szexualitással kapcsolatos tabudöntések és a válások számának hirtelen növekedése jellemző erre a korra.

X generáció

Nagyjából a 60-as évek közepe és a 70-es évek vége, 80-as évek legelején születettek tartoznak ide. Hívják őket „kulcsos generációnak” is, mert felnőtt központú társadalomban voltak gyerekek. A szexuális forradalom gyerekként érte őket, sokan felbomló családban nőttek fel. Talán ennek is köszönhető körükben a házasságkötések számának csökkenése, ill. egyre későbbre tolódása. Fiatal kamaszokként ernyednek, cinikusnak tartották őket („MTV generáció”), de felnőttként / középkorúként aktívvá, vállalkozó kedvűvé, kitartóvá váltak. Jelenleg a munkaerőpiac „derékhatát” ők adják.

Y („ezredfordulós”) generáció

A korai 80-as évek és 2000 között születtek. A gyermekvállalási idő kitolódása miatt inkább a „baby boom”, ill. a korai X generáció gyermekei. Az internet mindennapivá válását még egész fiatalon tapasztalták meg, aktív használói a különböző internetes szociális hálózatoknak és alkalmazásoknak. Sok feszültséget

okoz, hogy látszólag „nem akarnak a saját lábukra állni”, azaz elköltözni, családot alapítani, elköteleződni olyan szinten, ahogyan a korábbi generációk ezt elvárják. Sok fiatal felnőtt lakik a szüleivel. Jellemző, hogy nem akarnak beleállni abba a taposómalomba, amit a normál munkahelyek elvárnak, de még nagyon kevés a konstruktív alternatíva. Azonnali visszajelzést és eredményeket várnak el, nem jellemző a hosszú távú gondolkodás.

Z generáció

Róluk még keveset tudunk, mivel általában a 2000 után születetteket sorolják ide. Lényeges, hogy amíg az X és Y generációk hozzászoktak a digitalizációhoz, a Z generáció már az internetkorba született, és jellemzően hamarabb tanulták meg magabiztosan kezelni a mobiltelefont és egyéb kutyüket, mint ahogyan megtanultak írni-olvasni.

Bokor generációk

Gyurka bácsi meghatározásai nagyjából 30 éves korszakok szerint különítik el a generációkat, eszerint 1910-1940 között született az 1. generáció, 1940-1970 között a második, 1970-2000 között a harmadik, 2000 után a negyedik.

Az első és második generáció között a kapcsolatot elsősorban a paradox módon éppen „genetikai”-nak hívott mester-tanítvány, ill. közösségvezető - közösségi tag kapcsolat alkotta, valódi családi átadás kevésbé jellemző. Az első és második generációkban jellemző volt még a nem Bokor-tag barátok közösségbe hívása.

Ezzel szemben a harmadik generációhoz tartozók - kevés kivételtől eltekintve - alapvetően két úton kerültek közösségbe: vagy vérségi úton (a szülők is Bokor-tagok voltak) vagy párkapcsolat útján. Sok nehézség következik ebből.

Szubsjektivitás

A családi kapcsolat nagyon szubsjektívvá teszi az elődök életművének értékelését. Ha elég közelről nézzük, a legszebb arcon is vannak bőrhibák; egy-egy egyéni gyengeség, a családban kialakuló hiányok, esetleges sérülések miatt az utódok könnyen az igazságosnál is jóval kritikusabbak lehetnek. Egyáltalán nem természetes, hogy „leszármazási alapon” továbbadható a Bokorhoz tartozás. Ha ez mégis sikerül, inkább különleges eredménynek kellene tekinteni.

Létszámhatáron működés

A legtöbb harmadik generációs közösség gyerek- vagy ifjúsági csoportként indult, 8-12 fővel. Ehhez csatlakoztak később - jó esetben - a párok, így igen gyakori az, hogy 14-16 fős csoportként feszegetik az értelmes közösségi beszélgetés korlátait. Működő közösségek kettősztása nagyon nagy fájdalommal jár, ezért inkább marad a küszködés. Ez két súlyos következménnyel jár. Egyrészt nehezíti az igazán bensőséges és tartalmas közösségi élmény kialakulását, hiszen nagyon korlátos az egy főre jutó idő egy találkozón, így veszély az, hogy a hozzászólások felületesebbek maradnak, annak ellenére,

hogy ennyi emberből majdnem mindig akad hiányzó. Másrészt pedig lehetetlenne teszi az új behálózni kívánt barátok működő közösségbe hívását, és így a Bokor alig terjeszkedik kifelé. Kézenfekvő - Gyurka bácsis - megoldása lenne ez utóbbinak, hogy a barátokhoz vágyó indítson új csoportot, de ez a gyakorlatban nemigen valósul meg. Vagy azért, mert már amúgy is vezet közösséget és nem tudja elkötelezni magát új csoport vezetésére, vagy azért, mert az 1-2 emberrel való barátkozást nem tartjuk közösségi találkozásnak.

Közösséget keresők

Sokan vannak olyanok, akik szüleiken keresztül kapcsolatban állnak a Bokorral, de gyerekként nem hívták őket csoportba (vagy az hamar felbomlott), és felnőve sem találtak közösségre, annak ellenére, hogy ezt nagyon szerették volna. Részükről tehát nemhogy a szülői örökség és értékek megtagadásáról nincs szó, hanem épp ellenkezőleg, szeretnék átélni szüleik közösségélményét - de nincs rá módjuk.

A harmadik generációsok közül, ha valaki nem gyerek-közösségben vagy közösségbe járókkal szoros kapcsolatban nőtt fel, leginkább csak párkapcsolat útján kerülhet csoportba. Nagyon megalázó és visszás ez a helyzet, és óriási veszteség a Bokornak. Mert ha a fiatal kívülről talál párt magának, majdhogynem kizárt, hogy később együtt közösséget találjanak, és hamarosan az igény is elhal. Sürgősen kezdeni kellene valamit a közösséget keresők megtartásával, ám nincsenek könnyű megoldások. A jelenlegi közösségvezetők tovább nem terhelhetők, és egész más kihívás táborot szervezni néhány bokros gyerekek, mint 3-5 - egymásnak idegen - fiatal felnőttet összebarátkoztatni. Nagyon hiányzik ehhez a feladathoz az a 35-45 év közötti korosztály, akiknek már nem kötik le minden energiájukat a kisgyerekeik (vagy a munkájuk!), de kellően tapasztaltak ahhoz, hogy 20-30 évesek számára közösségvezetők legyenek.

Azok, akiknek a közösségigényük mellett viszonylag szoros Bokron belüli baráti kapcsolataik voltak, jellemzően úgy hidalták át ezt a problémát, hogy közösségvezető nélkül önszerveződtek. Jó néhány ilyen közösség alakult az elmúlt években.

A 3. nemzedék értékei

A hagyományos Bokor-eszményeket (adás, szolgálat, szelídség, valamint a kisközösségi forma) a 3. generáció megörökölte, nem utasította el, de nem is gondolta újra. Az adás és a szolgálat a közösségek életében jelen van, de inkább akciószerűen kerülnek csak előtérbe. Az aktív keresőkből álló közösségeknél általában létezik közösségi kassza, amellyel leggyakrabban egy-egy konkrét ügyet támogatnak meg, és csak nagyon ritkán áramoltatják a Bokor szervezetein keresztül. Az adás mértékét és kedvezményezettjeit - a Bokor többi részéhez hasonlóan - itt sem lehet felmérni, ebben mindenki szemérmes, úgy látszik.

A fizikai erőszak, ill. erőszakmentesség kérdése csak a legritkább esetben jelenik meg a közösségi tagok életében, és a sorkatonaság sem kényszerít ki elvi választ, emiatt erről általában nem esik szó. Annál nagyobb a jelentősége a nem-fizikai erőszakmentességnek, amelyek elsősorban kommunikációs, gyermeknevelési és pszichológiai témák formájában kerülnek elő.

Az értékekkel kapcsolatban jellemző az a hozzáállás, hogy igyekezni kell mindenkinek minden értékét elfogadni. Ez azzal is jár, hogy a saját értékeinket nem tartjuk abszolútnak, és elfogadjuk, hogy nincsenek egyértelmű célok és általánosan igaz válaszok, mert a részletekben nem értünk egyet. Érdemes ezt összevetni a korábbi nemzedékek „küldetésünk van: megvalósítjuk Isten Országát a Földön!” hozzáállásával.

Vallásosság

A 3. generáció tagjai nagyon különböző módon vallásosak. Vannak, akik számára a Katolikus Egyházhoz tartozás alapvető fontosságú, és vannak olyanok is, akik kifejezetten elutasítják ezt. Esetenként egy közösségen belül is előfordulnak ilyen különbségek.

Hasonló módon különbözik az egyes emberek Istenbe vetett hite vagy Istenre hivatkozása.

A Bokor nagy gondolkodói sok hagyományos keresztény alapvetést kérdőjeleztek meg: a páli megváltást, a dogmákat, a csodákat, misztikus szertartásokat, a kéri imák hatását vagy akár a feltámadást. Ennek (is) köszönhetően meglehetősen kevés a közösségi transzcendens élmény, és a közösségi ima - ahol van - sok közösségben inkább a gondolatok kifejtésére való.

Ezzel szemben több olyan 3. generációs közösség van, akik elutasítják a vallásos értékek fenti megkérdőjelezését vagy relativizálását, azonban ők rohamosan távolodnak el a Bokortól, vagy egyenesen meg is tagadják azt.

Azt gondolom, hogy a „vallásosság, hit, ima, Isten” kérdéskör az egyik legveszélyesebben megosztó jellegű téma a Bokorban, mert ezekben nem vagyunk rugalmasak. De a tiszta beszéd és a tiszta gondolatok hiánya a lassú erodálódáshoz vezet.

Családi értékek

A stabil párkapcsolat (házasság) érték, a gyerek érték; ezeket a harmadik generációból sem kérdőjelezi meg senki. Ez a közösségi találkozási témájából is kikövetkeztethető.

Ezzel szemben a házasság előtti önmegtartóztatás, ill. a nagycsaládeszmény kérdése körül teljes a csend, de érzésre a 3. generáció tagjai liberálisabbak e tekintetben, mint az előzőek voltak. Ez összefügghet a vallásosság csökkenésével is.

Azoknál a közösségeknél, ahol ez az életkor alapján aktuális, hangsúlyosan jelen van a gyerekek összehoztatásának igénye, hogy ők is közösségben - és lehetőleg a Bokorban - nőjenek fel. E mögött az igény mögött elsősorban szülői érzések húzódnak meg (azaz a szülők ezt gondolják legjobbnak a gyerekek számára),

nem a világ vagy a Bokor mozgalom iránt érzett felelősség.

Miről szólnak a közösségek?

Erről sincsenek pontos adatok, mert sajnos a közösségek témáival kapcsolatos Bokor felmérés a 3. generációban (is) szinte teljesen választalan maradt.

Személyes benyomások alapján leginkább ezek a témák uralják a közösségi találkozókat:

- pszichológia, önismeret, kommunikáció, gyermeknevelés
- moralitás, evangélium
- konkrét programok tervezése
- „Kivel mi van?“, avagy nóiztörlés

Nem klasszikus közösségi formák

Valószínűleg nem csak a 3. generációra jellemző, hogy részt vesznek egy csomó olyan másokkal végzett tevékenységben, amelyek nem kisközösségek, de mégis embereket hoznak össze, és rendszeres találkozási alkalmakat jelentenek. Bármi lehet ilyen: kórus, karitás, beszélgető kör, filmklub, focicsapat, kosár, zenekar, hit-tancsoport, stb. Azt gondolom, hogy ezeket a programokat az eddigieknél sokkal jobban meg kellene becsülni, mert ezeken keresztül tudunk talán legjobban hatni a világra, mivel a kisközösségek zártak.

Nem Bokor-specifikum

Elmúltak már azok az idők, amikor a Bokor kvázi-egyedül volt keresztény kisközösségi mozgalom. A kisközösségi forma mára bevett dolognak számít sokfelé, a katolikus egyházon belül is. Annak idején a Bokor valószínűleg megelőzte a korát, de mára a kor utolért bennünket. Ami nem baj, sőt, eredmény!

Írásbeliség

A harmadik generációnak gyakorlatilag nincsen Bokor-irodalma, alig születnek írások. Miért nem? Túl sok a demotiváló tényező.

A hetvenes-nyolcvanas években a szamizdat-irodalom volt az egyetlen, ahol bizonyos információkhoz hozzá lehetett férni, így ennek nagyon komoly ismerettágitó szerepe volt. Ezzel szemben ma néhány kattintással a korábbiaknál jóval több és pontosabb vagy korszerűbb információ szerezhető be. Nagyon kevés az a téma, ahol a szellemi kincseink - meglehetősen nagy koncentrációt és energiát igénylő - leírása elegendően nagy hozzáadott értéket jelent ahhoz, hogy érdemesnek tartunk belevágni.

„Mindent megírtak már... most hordjunk a tengerbe vizet?” - a 3. nemzedék kiskanállal kapta gyerekkorától kezdve a Bokor tartalmakat, emiatt ezeket újból megfogalmazni és kifejteni egyáltalán nem tűnik fontos feladatnak, különös tekintettel arra, hogy nincs kifelé történő evangelizáció, így az újrafogalmazásra sincs igény.

„A szív bőségéből szól a száj” - de sincsenek olyan világmegváltó gondolatok, amelyeket rögzítésre érdemesnek tartunk. Pedig a közösségi találkozókra igenis

sokat tanulunk egymástól, új szempontok és összefüggések tárulnak fel, de ezeknek a gondolatoknak az írásbeli megosztása elmarad, mert sajnáljuk rá az energiát. Pontosabban nem akarjuk ezt az energiát elvenni másától: a tanulástól, a gyerekektől, az egyéb feladatoktól. Zárzó helyett ide kívánczok egy személyes jellegű meglátás: nagyon sok munka volt ebben az írásban, és ha beváltja a reményeket, akkor a következő hetekben-hónapokban sok fejtörést vagy beszélgetést fog nektek okozni. De realisan látva, ennek a szövegnek tíz év múlva már nem lesz semmi relevanciája, legfeljebb kortörténeti dokumentumként lehet majd olvasni. Ahhoz, hogy a 3. nemzedék nyomot hagyjon a világban, szükség volna új, eredeti gondolatokra, amelyeket le is írunk, és amelyek általánosabbak, időt állóbbak és nem saját magunkkal foglalkoznak.

Kérdések

Minden igyekezet ellenére a fenti helyzetértékelés biztosan nem teljes körű, és az is lehet, hogy a tapasztalataiddal nem vág egybe. Mivel tudnád kiegészíteni vagy pontosítani?

- Akarunk-e időt és energiát szánni a közösségek pontos felmérésére?
- életkor
- a közösség Bokorhoz tartozásának „erőssége” (önbevallás)
- közösség fókusza, témák, tananyagok
- közösséget vezető, ill. közösséget nem vezető csoporttagok aránya
- stb.

Honnan gyűjtünk tanítványokat, mire szeretnénk koncentrálni a következő 10 évben? A gyerekeink Bokor közösségbe hozására, ill. megtartására, vagy külsősök bevonására? Kik lennének alkalmasak fiatal felnőttekből közösséget gyűjteni?

Megerősítené-e az Istenhez igazodásunkat, ha többet beszélünk a vallásosságunkról, vagy épp ellenkezőleg szétszakítana bennünket? Vagy épp ellenkezőleg: szétszakítana bennünket és testvéreket veszítenénk?

KIRÁLY IGNÁCZ

KELLETEK NEKEM... ÉN IS KELLEK?

GONDOLATOK A KÖZÖSSÉGI LELKIVEZETÉSRŐL

Jónak kell lenni. Illenék. Erre törekedni mindennapi feladat. Ez is lehet „mindennapi kenyér”, hiszen emberi minőségem meghatározza minden kapcsolatomat. A kapcsolatok pedig éltető erőteret, „kenyeret” jelentenek. Számomra és mindannyiunk számára. Így jutok el az alapkérdéshez: milyen eszköztár áll rendelkezésemre a jobbá levésben való fejlődéshez? Ezt tárgyalják számtalan lelkesítő könyvben. A Bokor lelkesítő címűben is,

ennek Gyökér által tovább gondolt írásaiban szintén. Így jutok el a kényesebb kérdéshez: jobba levésemhez mit használok ebből a kincstárból? Itt és most a közösségi lelki vezetés fogalmába tartozó lehetőségeinkről gondolkodom...

1./ Bizalom.

A hármásban, (feleség- férj-lelki vezető) végzett gyónás-lelkivezetés esetén fogalmazódott meg: „A házastársak semmiféle gyengeséget, bünt nem akarnak eltitkolni egymás előtt” (Bokor lelkisége 135.o.). A titkolni szó megfontolandó. Lehet ez ebben az összefüggésben csúcsérték? A szeretet rendjében igenis vannak titkok. Valameddig, valamilyen mértékben, valakik előtt titkok. Itt nem az önvédelmi, hanem a társvédelmi titoktartásról van szó. Szerencsénkre a jó lelkiismeret jelzi a kettő közötti különbséget. Az egymásra zúdított őszinteségi roham nagy sebek okozója. A meggondolatlan „ami szívemen, a számon”, sok fájdalom kiváltója. A megfontolt, szeretni akaró kitárulkozás nagy egymásra találást hozhat. A bizalmat szavazás azt jelenti, hogy megelőlegezem a bizalmat a testvérbarátomnak, társamnak, felebarátomnak. Ennek alapja, hogy erősen feltételezem: nem akar rosszat számomra. Akkor sem, ha félre sikerült a jó szándék megnyilatkozása.

Ajtóstól a házba rontani azt jelenti, hogy erősen megingott az önfegyelmem. Mindent hallatlanba venni és lapítani, sőt cinkosként falazni azt jelenti, hogy erősen megingott a szeretve segíteni akaró testvériség bennem. A kettő között téblábol az ember. Hol jobban sikerül empátiával jelezni, hol kevésbé. Hol jobban sikerül kimerészkedni konfliktuskerülő önvédelmemből, hol kevésbé. Talán tényként megfogalmazható, hogy a bizalom mélysége a személyek kitárulkozásának mélységétől függ. Hiszen a bizalmat megelőlegezi az ember: addig él, míg el nem játszottá valaki. Ha bárki vétőt mond, az jelzi az egymásra hatni akarás határait. Senkit nem lehet akarata ellenére megváltoztatni és főként nem úgy, ahogyan azt én akarom számára. Ilyen hiba elkövetése esetén jön a „bizalmi válság” és az eltávolodás, bezárkózás. A bizalom nem elsősorban igazságokra épül. Inkább érzelmekre, az igazságokhoz való személyes viszonyulásokra. Azt tapasztalom, hogy a feleknek a maguk szempontjából külön-külön igazuk van bizalmi válság esetén is.

A közösségi lelki vezetés nagyon behatárolt lehetőségű eszközünk a jobba levésben. Csak nagyon kis létszámú, mély érzelmi és értékszemléleti körben képes működni igazán. Ebben részt venni komoly bizalmi mélységet feltételez. Ebben a körbe valakit beengedni nagy megfontolást igényel. Ebből visszahúzódní komoly félelmet jelenthet. Félelmet attól, hogy túl mélyen engedném magamhoz testvérbarátaimat. És ezt nem tudom még vállalni. Csakis fokozatos mélyüléssel csökkenthető le az egymás megbántásának veszélye. Cél, hogy gyógyítsunk és ne sebeket ejtsünk. Cél, hogy gyógyuljak, ne sebeket kapjak...

2./ Lelki tükör.

Ismerjük, mi idősebbek, az ilyen lelki tükrös mondatokat: „Idegen vizeken kalózkodtam”, értsd „szeméretlenkedtem”. Gyermekkorunk Szent vagy Uram imakönyvi bűn listája segíteni akart, hogy konkretizáljam betyárságaimat gyónás előtt. Az ember, a gyerek-ember is, felettebb irgalmas önmagához. A gyerek vállal rándításától a felnőtt kimagyarázkodásáig minden lelki ismeretet elhallgattatni akaró magatartás előfordul. Az én életemben bizonyosan. Kellenek a konkrét megfogalmazások. Kellenek a személyre szabott hangsúlytevések.

Amikor fejfájós, feszült az ember, csillapítót, nyugtatót alkalmaz. Van, aki tevékenység váltással, van, aki pirulával, van, aki egy pohár itallal kezeli magát. Ki dönti el, hogy hol a határ? A tevékenységbe menekülés mikor elfutás a konfliktus elől? A pirula mikor önmérgező gyógyszerfüggés? Az ital mikor önkábító struccpolitika, a fejnek homok helyett kábító ködbe dugá? Hajlamos az ember a másikat kóros konfliktus kerülőnek, gyógyszerfüggőnek és alkoholistának gondolni, míg magamat megengedőbben kezelni. Az élet ránk eső zugáért mi felelünk. Az enyéért én felelek. Felelősségem miatt a magam jobba levéséért én felelek. Felelőteim lehetnek fővállalóak, lehetnek elhárítóak, lehetnek látszat feleletek, elodázóak, föl nem vállalóak... Ki szóljon, hogyan jelezzen, mit kínáljon megoldásnak, segítségnek, hogy el is fogadjam? Aki ismeri és szembe is néz önmagával, az tud magának alkalmas lelki tükröt csinálni. Aki beismeri gyengeségeit, könnyebben és nyitottabban képes a testvérbaráti jelzésekre reagálni. A saját lelki tükör segít még abban, amiben kilátástalannak látszóan bele gabalyodtam. Úgy segít, mint a vízben kapálódzóknak a mentő mellény: fenntart, míg kihúznak. A választott lelki vezetőim, közösségi sorstársaim ismernek engem és a magammal szemben támasztott igényeimet (lelki tükrömet). Elsősorban rájuk számíthatok.

„Légy felelős értem!” Bokros felkérésünk mögött az van, hogy Isten és emberek előtt vállalj felelősséget értem is. Összetartozunk. Én is ugyanezt ígérem neked. Az is benne van, hogy légy szíves úgy segíts, hogy azt segítségnek élhessem meg. Mennyivel könnyebb okos tanácsokat osztani, kiváltságos bizalmi helyzetből intelmeket mondani..., mint empatikusan hordozni akarni egymás terhét. A kihívások terhét, a megoldás közös keresésével. Ezt ki is mutatjuk egymás felé azzal, hogy ismerjük lelki tükreink éves terveit, mikor a lelkigyakorlatok végén „záró ima” vallomásainkban a konkrét jobba levési terveinket tárjuk fel egymás előtt. Záró imáim jól mutatják megnyílásom mélységét. Intim szféra, személyi szabadság, magánügy... eddig és ne tovább jelzésekről is szólnak a hangosan kimondott terveink. Amennyit, és ahogyan láttatok, annyira vagyok nyitott feleletek. Az „én házam-én várom” kapuja különböző mértékben tárul ki. A bekopogtatótól is függ. Az

én állapotomtól is függ. Reményem szerint a jobbá lenni akarástól nem függ.

3./ Végességünk dicsérete.

Jó, hogy te is gyarló vagy. Így könnyebb a magamét is viselnem. Jó, hogy látom igyekezetedet. Így nekem is kitartóbb az önnevelési igyekezeted. A földi testvérbarátság nem szentek közös glóriás lebegése. Inkább hasonlít egy verítékes meneteléshez, mely során átvesszük néha egymás csomagját, megosztjuk néha az ivóvizet, hideg ellen összebújunk. No, persze egymás lábára is lépünk, oda is vakkantunk, oda is vicsorítunk. Meg is sértünk és meg is sértődünk. De egymás torkának nem esünk. Sorstársként viselkedünk. Az éppen erősebb épít, buzdít, vigasztal. Ma te, holnap ő, holnapután talán én. Jó, hogy néha megsebesül valaki. Ami fáj az nem élvezetes, de jó. Eltereli a magam nyavalyáiról figyelmemet, hogy ellássam a nagyobb bajban levőt. Ha én sebesülök, jó, mert társaim jobban rám figyelnek és tartalék erejükből is juttatnak nekem. Csak le ne maradjon valaki a menetből. Akik a Donnál leültek és ott hagyták őket, megfagytak. Nem a leülőn van a hangsúly, ő feladta. Az otthagytók, vagy felkarolók magatartása a döntő. Az erősebb felelőssége nem elkenhető. A segítség fakadhat ösztönös életigenlésből, bajtársi, sorstársi együttérzésből. Majd később a megmentett lehet az én megmentőmmé. Csak semmi gögös elbizakodottság. Aki áll, az vigyázzon, hogy el ne essék és mást se gáncsoljon el. Együtt leülés, lefekvés lehet sorstársi közös feladása az életnek. Együtt kell menetelni ahhoz, hogy ha valaki megbotlik, legyen kikbe kapaszkodjon. Az út végén együtt bejutni a jézusi menyegzőre nem lenne kis teljesítmény és sikerélmény...

DEMECZKY JENŐ

A TÖRTÉNELMET A HIT MOZGATJA

Hítem az emberben

Nem hiszek a történelmi materializmus abszolút determinista fölfogásában. Az emberben hiszek. Azt gondolom, hogy az ember azzal, hogy szürkeállománya van, azzal, hogy képes tanulni, modellezni, képes eldönteni egy elképzelt magatartásról, hogy az mennyire jó vagy rossz számára, potenciálisan mindenre képes. Az ember lehetőségei korlátlanok. Az emberi társadalmak is élő szervezetek, de nem olyan öntudatlan megvalósítói az evolúciónak, mint a biológiai szervezetek, tehát nem hiszek az objektív társadalmi törvények létezésében. Az emberi öntudat, az emberi szellem megjelenésével az öntudatlan evolúció végleg elvesztette irányító szerepét. A társadalom alakítható, mert értelemmel, akaratlan, lelkiismerettel rendelkező emberek alkotják, akik képesek tervezni és végrehajtani. Csak eddig erre nem fordítottak gondot, illetve az emberi természetnek nem a lényeges vonásait vették alapul a tervezésben. A nagy

hódítók és világbirodalom-teremtők kudarcainak ebben látom a legfőbb okát. Nem szeretnék az eddigi társadalomtervezők hibájába esni, ezért mindenre figyelni akarok, amit az ember lényeges tulajdonságának látok. Nem áltatom magamat azzal, hogy egy csapásra meg tudom változtatni a természetünkkel ellentétes viselkedési, gondolkodási mintákat. Abban hiszek, hogy én, ha akarom, lehetek jobbá, élhetek a természetemhez közelebb eső életformát, és erre indíthatom azokat is, akikre személyesen tudok hatni. Értelmét csak annak látom, hogy a személyes kapcsolatok kereteit meg nem haladó teljes életformák lehetőségeit, feltételeit, ma lehetséges formáit kutassam. Mindezt azzal a nem titkolt céllal, hogy megálmodjam a jövő közösségét, amely lehet, hogy csak létszámában fog hasonlítani a neolitikum falvaihoz.

Az élet hite

Az indukciós módszer [következtetés egyes esetekből az általánosra] filozófiai megalapozása. Francis Bacon óta sikertelen vállalkozás. Nem is lehet szigorúan igazolni egy olyan módszert, amely a múlt ismereteiből akarja a jövőt megjósolni, hiszen az információelmélet szerint zárt rendszerben az információ mennyisége nem növekedhet. Ennek ellenére az indukciós módszert minden élőlény gyakorolja. Hiányos és csak találgatással kiegészíthető ismeretek alapján cselekedni - ez minden élőlény szükségszerű magatartása. Minden önmaga belső és külső környezetét szabályozó élőlény kénytelen hiányos és bizonytalan információit induktív módon kiegészítve úgy tenni, mintha az így nyert információ teljes és pontos volna, hiszen a számára lényeges paraméterek határértékeinek átlépése saját létét fenyegeti. Minden cselekedet töredékes tudásból indul ki. A töredékes tudás bizonytalanságára vagy nem-cselekvéssel lehet válaszolni (ez a halál), vagy „hittel”. Itt a „hit” azt jelenti, hogy az történik, amiben reménykedünk, hogy a dolgok a valóságban is úgy vannak, amint gondoljuk őket; hogy a belső induktív modell megfelel a külső helyzetnek. Nyilvánvaló, hogy ilyen „hitet” csak szabályozással rendelkező élőlényeknél tapasztalhatunk, de ez jóval megelőzi a gondolkodás megjelenését. A biológiai evolúció lehetetlen volna, ha hiányozna az eljövendő állapot kialakítására irányuló cselekvések sikerébe vetett „hit”, amelynek az élő anyag minden sejtjében jelen kell lennie. A tapasztalat által sokszorosán megerősített „hit” egyre inkább ismeretté válik, megszűnik „hit” jellege. De nem szűnik meg az élőlények „hívó” hozzáállása. Az indukciós eljárás nem igazolható maradéktalanul, csak utólag és kísérletileg. De az esetek nagy részében sikeres, mert a világ szabályosan ismétlődő folyamatai, törvényszerűségei adják hozzá az alapot. Ezeket az indukciós „hit” a gyakorlatban föltárja, bár az is előfordulhat, hogy az indukció hamis következtetéshez, hibás belső modellhez vezet. Ilyenkor bekövetkezik az élőlények katasztrofális pusztulása. Gondoljunk itt mellékesen arra, hogy amit a világban

lévő fizikairossznak nevezünk, az a fenti „hitre” épülő evolúció velejárója. Vagy a szabályzó rendszerek adaptív tulajdonságainak mellékterméke, amely működésük alaptörvénye következtében ad lehetőséget a meghibásodásra és az elöregedésre, vagy „hitük” (modellalkotásuk) nem kellően megalapozott volta vezet a katasztrofális pusztuláshoz.

Az ember hite

Ami élő, az lenni akar, ha másként nem lehetséges, akkor erőszak árán, a másik élő elpusztítása árán is. Ezzel azt fejezi ki, hogy a saját magában megvalósuló létezését abszolút értéknek tartja. Az emberi lelkiismeret ebben az egyetemes magatartási mintában döntő változást hozott. Ennek okait kutatva a következőkre gondolhatunk. Az ember sajátos beleérző képessége, empátiája az, ami arra készíti, hogy ne okozzon olyasmit másnak, amit magának nem kíván, sőt arra is indíthatja, hogy (látszólag) önzetlenül csökkenteni igyekezzék a másik ember szenvedéseit. Állatoknál nem ismerjük ezt a képességet. Hiánya valószínűleg az állatok tudatos modellalkotó képességének hiányára vezethető vissza: szóba sem jöhet, hogy egy másik állat helyébe képzeljék magukat. Az empátia képessége valószínűleg együtt jár az öntudattal. Aki segít szenvedő embertársán, lehet, hogy empátiája miatt érzett saját lelki szenvedését akarja csökkenteni azzal, hogy megszünteti a másik szenvedését. Általános tapasztalat, hogy ha valakit föl tudunk vidítani, magunk is jobb kedvre derülünk. Az ember olyan lény, aki csak akkor lehet igazán boldog, ha tudatosan vállalt környezetében embertársait is boldognak látja. Ha minden ember rendelkezik öntudattal, akkor nem válogathatók közöttük, hogy melyik értékesebb, melyikért érdemes föláldozni a másikat, vagy a többieket. Aki tud arról, hogy él, tud arról, hogy meghalhat, attól csak önkéntes áldozatot szabad elfogadni. Ám vannak emberek, akik kellő súlyú helyzetben ezt meg is teszik. Milyen módon nyilvánul meg az önfeláldozásra is képes ember esetében a lét mint abszolút érték? Az ember csak akkor él, ha hisz abban, hogy létezése fontos, értelmes; ha tudja azt, hogy célja van.

A nemzeti hit

A zsidó nép történetét mintaadó példának tekintve megállapíthatjuk, hogy a nemzeti küldetés eszméje az alábbi fontosabb elemeket tartalmazza:

- mi vagyunk Isten kiválasztott népe,
- Isten személyesen és közvetlenül irányítja a történelmet,
- a világ minden népe általunk kapja meg Isten ajándékait,
- rajtunk fordul a világ népeinek metafizikai üdvössége.

Ez a speciális nemzeti hit, amelyben minden egyes zsidó gyermekkorától kezdve nevelkedik, és amelyben a legtöbb zsidó valóban hisz, rendkívüli teljesítményekre sarkallta a zsidó népet.

Minden olyan történelmi kihívás, amely más népek esetében azok eltűnéséhez vezetett, a zsidóságot tovább erősítette. A békés időszakokban a szorgalom és a nemzeti összefogás révén a gazdasági és kulturális élet vezetőivé lettek a zsidók, akár saját országukban, akár szétszórtságban éltek. Más nemzetek ilyen helyzetben az erkölcsi romlás, az irigység és a széthúzás áldozataivá lesznek. A zsidókban a nehéz gazdasági vagy politikai helyzet, az elnyomás, az üldözés, a fogság és a megszállás éppen azokat a szunnyadó képességeket hozta felszínre, amelyekkel a nemzeti egység és hit föladata nélkül az ilyen helyzeteket is túl lehet élni. Más nemzetek ilyenkor vagy nyomtalanul tűnnek el a sülyesztőben, vagy valami eléjük vetett koncert örömmel segítenek saját fölszámolásukban a hódítóknak. De ennek a történelmileg kivételesen hatékony nemzeti hitnek nem hallgathatók el súlyos hátrányai sem, amelyek miatt ma külön létezik a keresztény egyház. A kiválasztottság-tudat és a történelmi küldetéstudat a küldetésnek megfelelő válasz, tehát a feladatvállalás mellett és helyett is olyan gögöt hozott létre, hogy ez a mindenkori próféták, végül Jézus elvetését, kivégzését eredményezte. Ebben a században egy másik történelmi hivatástudat kezdett kibontakozni. „Minden nép csak addig nép, amíg külön saját Istene van, és a többi Istent, valahány csak akad a világon, minden megalkuvás nélkül elveti; amíg hisz abban, hogy a saját Istenével győzni fog, és a többi Istent mind kiűzi a világból. Így hittek az idők kezdete óta, legalábbis a nagy népek mind, és az emberiség élén álltak. Ezzel a ténnyel nem lehet szembe szállni.” „Ha egy nagy nép nem hiszi, hogy csakis őbenne van az igazság (éppenséggel csakis őbenne, és éppenséggel kizárólagosan), ha nem hiszi, hogy csakis ő képes és hivatott mindenkit új életre kelteni és megmenteni az ő igazságával, akkor nyomban néprajzi anyaggá változik, és nem marad többé nagy nép” (Dosztojevszkij: Ördögök; Európa Kiadó, Bp. 1983, 305-306). Nem véletlenül idéztem Dosztojevszkijt, hiszen a zsidó nép tragédiáját okozó mechanizmus már a „nagy barát” történelmében is fölismerhető. Marx megjósolta, hogy az emberiség jövőjét a munkásosztály fogja megalkotni a forradalom után. Az orosz nacionalizmus olyan lelkesen szívta magába ezt a világmegváltó felelősséget és küldetést, hogy még a munkásosztály hiányát is pótolni tudta vele. Az októberi forradalommal elindult a világ legújabb birodalma, amely világbirodalom akar lenni. A marxizmusra épülő történelmi hivatástudat hihetetlen teljesítményeket hozott ki ebből az elmaradott, feudális viszonyok között nyomorgó népből, és ma úgy látszik, bármit megtehetnek a világ bármely részén, senki nem mer szembe szállni velük. De a gög, az elbizakodottság és a tévedhetetlenség szemlélete már náluk is hat, és előkészíti az erkölcsi bukást, amely a történelmi bukás előjele. Az a vezető, aki ezt fölismerve váltani akar, amíg nem késő, a politikai rendszerek saját szabályai szerint vagy elbukik a múlt

erősebb sodrában, vagy még tovább kénytelen erősíteni a tévedhetetlenség téveszméjét, hogy a nép javát kierőszakolja a nép öntudatra ébredése előtt.

A vallási hit

Nincs helyünk most arra, hogy a világ eddig ismert számtalan vallását tartalmi szempontból elemezzük. Inkább azt akarjuk most szemügyre venni, ami minden terjeszkedő vallásban közös. Mintaadó példaként a római katolikus kereszténységet vesszük. Nem arról van szó, hogy ne tartanánk fontosnak azokat a tartalmakat, amelyek a keresztény hit lényeges vonásait adják, de sokkal fontosabbnak látjuk azt a hozzáállást, amely ezeket a tartalmakat körülveszi. Ez a módszertani fontosság a dogmatikai kérdések tárgyalásakor válik világossá, mert ha az egyház nem tudná megállapítani azt, hogy mit tud biztosan és tévedhetetlenül, akkor az egyének teológiai vélekedését sem tudná a kinyilatkoztatott igazsághoz mérni. Vagyis nem elég meggyőződni arról, hogy az egyetlen igaz Isten a mi Istenünk, hogy az egyetlen igaz kinyilatkoztatás a miénk, hogy a mi kizárólagos tulajdonunk Isten minden ajándéka, amelyekkel üdvözíteni akarja a népeket, hanem azt is szilárdan kell vallanunk, hogy mi magunk, saját személyünkben olyan isteni irányítást és garanciát jelentünk, amelyet ingyenes ajándékként kizárólag nekünk - önmagunkban érdemteleneknek - adott az Úr. Egy történész vizsgálja a vallást c. könyvében A. J. Toynbee azt állítja, hogy a magasabb rendű vallások mindegyike hasonlóan kizárólagos igényt támaszt arra az egyedülálló világ- és üdvtörténeti szerepre, amelyet a római katolikus egyházon belül jól ismerünk. Ennek a sajátosan római katolikus öntudatnak a forrása valószínűleg a zsidóktól átvett kiválasztottság-eszme volt az alapja, amely a Jézus = Messiás = Isten Fia azonosítással még további lendületet kapott. A közeli végítélet várása is hajtotta például Pál apostolt, hogy mielőbb végigjárja és az igaz hitre térítse az akkor ismert világot. Ez a keresztény célra törés és célnak átadottság nem magyarázható meg a zsidóktól átvett lineáris történelemszemlélet nélkül. Aki meggyőződött arról, hogy Isten terveit hajtja végre, az képes arra az áldozatvállalásra, amellyel az első nemzedékek megélték keresztény hitüket. Később a zsidók lineáris történelemszemlélete találkozott a görögök fogalmi és instrumentális gondolkodásával. A kettő kombinációja az egész keresztény világ egyedülálló fejlődéséhez vezetett, és világuralmat eredményezett. Ezzel együtt - ugyanúgy, mint a zsidó nemzeti hit esetében is - a kiválasztottság tudata gőgöt és tévedhetetlenség hitet fejlesztett ki, amelynek káros hatásai az egyházon belül: a lényeges tartalmak elvesztegetése, a paternalizmus, a vezetők és vezetettek elszigetelődése egymástól, az alul lévőké érdektelessé válása.

1987

FARAGÓ FERENC

MESTERI EGYENSÚLY, AVAGY AZ EGYENSÚLY MESTEREI: HAMVAS BÉLA ÉS BULÁNYI GYÖRGY...

„Az ember nem képes elviselni a tudatot, hogy Isten a történetben, mint a legfőbb hatóság nem vesz részt, és arra, aki az igazságot megsérti, nem sújt le.”
(Hamvas Béla: *Scientia Sacra*)

„Az Isten nem mindenható. Az Isten csak mindent adó és mindent elviselő.”
(Bulányi György: *Az Isten bolondsága*)

Köszönettel tartozom az idei (2017.) Bokorünnep jeles Szervezőinek (9. régió) az előkészületekért, a rendezésért, a szervezésért és nem utolsó sorban a témaválasztásért (*Egyensúly*). A téma a 24. órában érkezett! Persze, ílymódon a 24. is már egyfajta egyensúly előre vetítése, hisz' ebben az időpontban lesz a mából holnap, avagy a tegnaptól ma. Érdekes megállapításra juthat az ember, ha ebből a szempontból tanulmányozza át a Bokor „szakirodalmat” – különös tekintettel Bulányi György életművére. Az egyensúly, úgynevezett relatív gyakorisági mutatója (*r.g.y.m.*), igen alacsony, csupán érintőleges, de szintetizálva-analizálva a műveket, az egyensúly művészetének széles tárházát lelhetjük fel. Természetesen ugyanez a helyzet a hamvasi életével is. Engedtessek meg még egy szempont a témánk kibontása előtt, nevezetesen a definíció. Mert első „ránézésre” mi sem könnyebb ennél, gondolná az ember, de aztán ha megkellene határoznunk az egyensúly fogalmát, feltehetően nehézségekbe ütköznénk. Úgy járhatnánk, mint annak idején az „idő” fogalmának definiálásakor Szent Ágoston: „*Mi hát az idő? Ha senki sem kérdezi, tudom; ha kérdezik tőlem, s meg akarom magyarázni, nem tudom. Mégis nagy merészen állítom: tudom, ha semmi el nem múlték, nem beszélhetnénk múlt időről, ha semmi nem következnek, nyomát sem lelnénk a jövő időnek, és ha semmi sem volna jelen, hiányoznék akkor a jelen idő. Amde miképpen van ez a két idő; múlt és jövő, ha a múlt már nincsen és jövő még nincsen? A jelen pedig, ha mindig jelen maradna, s nem zuhanna a múltba, nem idő volna, hanem az örökkévalóság.*” (*Confessiones XI.*). Ennyit a definíciókról!

A bevezetések után térjünk rá a témánkra, nevezetesen Hamvas Béla és Bulányi György kapcsolatára, szellemi dimenzióikra, illetve kettejük egyensúlyi helyzetben tartásának műveletére. Alaphipotézisem az, hogy a szellemi térben minél nagyobb a távolság egy-egy (persze elméletileg ez több is lehet) szellemi géniusz között, annál nagyobb távlatok nyílnak meg előttünk az egyensúlyi helyzetük megtalálásával. Természetesen ez a távolság nem lehet olyan mérvű, melynek vonatkozásában már nem tartható fenn az egyensúly; Bulányi ezt a

közös nevezőben (amennyiben két entitásban megvan a közös nevező, a számlálóban már mindegy, hogy mi van), Hamvas pedig az univerzális orientációban (nyitottság minden irányba, de ami nem az értékrendünk, azt félre kell tenni) határozza meg. Például a Krisztus és az Antikrisztus közt oly mérhetetlen távolság és antagonisztikus ellentét van, hogy e kettő soha nem hozható egyensúlyi helyzetbe és ezzel kár is lenne foglalkoznunk. Avagy az ördög nem űzhető ki az ördöggel: *Minden ország, amely meghasonlik önmagával, elpusztul, és egyetlen város vagy ház sem maradhat fenn, amely meghasonlik önmagával. Ha pedig a Sátán a Sántát űzi ki, meghasonlott önmagával, és akkor hogyan maradhat fenn az országa? (Mt 12. 25 – 28).*

Van még egy szempont, ami az egyensúly szellemi dimenzióját meghatározhatja, ez pedig két személy kapcsolatára vonatkozatható. Elmondhatjuk, hogy ez a kapcsolati rendszer nem „homeopatikus” – tehát nem a hasonló a hasonlóval alkot egységet, sokkal inkább a számlálóban lévő különbözőség a kohéziós erő. Nézzünk néhány „nagy” példát erre:

– **Platón és Arisztotelész** 'Ég' és 'Föld' a különbség – jól ábrázolja ezt Raffaello, amint Platón az ég felé, Arisztotelész a föld felé mutat. Arisztotelész meg is jegyzi: ...'nagyon szeretem

Platont, de az igazságot még jobban szeretem.'

Petőfi és Arany Náluk talán a különbség 'tűz' és 'víz'. - „Meleg kéz-fogásra, forró ölelésre! / Olvastam, költőtárs, olvastam művedet, / S nagy az én szívemnek ő gyönyörűsége. / Dalod, mint a puszták harangja, egyszerű, / De oly tiszta is, mint a puszták harangja, / Melynek csengése a rónákon keresztül / Vándorol, s a világ zaja nem zavarja. / S ez az igazi költő, ki a nép ajkára Hullatja keblének mennyei mannáját.” (P.S.).

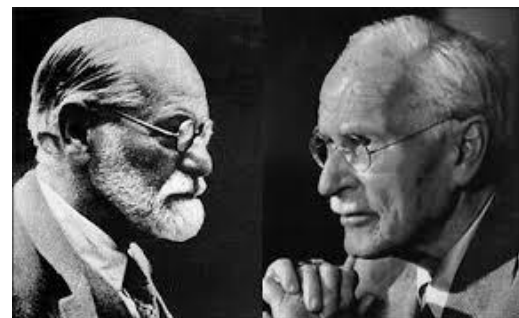
„Zavaros lelkem, mint a bomlott cimbalom: Örül a szívem és mégis sajog belé, Hányja-veti a hab: mért e nagy jutalom? Petőfit barátul mégsem érdemelé. Most mintha üstökös csapna szűk lakomba, Éget és világít lelkemben leved: Ó mondd meg nevemmel, ha fölkeres Tompa, Mily igen szeretlek Téged s őt is veled.” (A.J.).

- **Goethe és Schiller** Kettejük együttműködése teremtette meg a német irodalom klasszikus korszakát, a

weimari központú német klasszikát. *Goethe Schillernek az esztétikai nevelésről szóló leveleit tanulmányozta, amelyekben Schiller megkísérli a lelkierők életét és működését fogalmakba foglalni. Schiller megpróbálta kimutatni, hogy az ember élete testisége révén a természeti szükségszerűségnek, értelmé révén a szellemi szükségszerűségnek van alávetve. És úgy gondolta, hogy a kettő között a léleknek kell a belső egyensúlyt megteremtenie. Ebben az egyensúlyban él aztán az ember szabadon, igazán emberhez méltó életet. Ez szellemes megállapítás. De a valóságos lelki életre vonatkozóan túl egyszerű. A lelki élet a maga mélyen ülő erőit a tudatban villantja fel; de ahogy felvillannak - miután más ugyanilyen hirtelen felvillanó erőkre hatottak -, mindjárt ki is oltja őket. Olyan folyamatok ezek, amelyek keletkezésükben egyúttal el is múlnak. Absztrakt fogalmakat viszont csak többé-kevésbé tartósan megmaradó valamihez lehet fűzni. (Rudolf Steiner).*

- **Freud és Jung** (Sigmund Freud és Carl Gustav Jung egyaránt az álom tudományos értelmezésével szerzett nemzetközi hírnevet. Mindketten úgy vélték,

hogy az álom a tudattalan megnyilvánulása. Freud számára fontosabb az indulatátvitel, mint az álomelemzés. Jung módszere centripetális, az irányított asszociációk a figyelem középpontjában tartják az álmot. Freud módszere ezzel szemben centrifugális, a szabad asszociációk elvezetnek az eredeti álmoképtől. Álomfejtése analitikus - kazuális - reduktív, amely az álmoképeket valóságos tárgyakhoz kapcsolja. Jung szintetikus - hermeneutikus megközelítése az álom minden részletét az álmodó személyére vonatkoztatja. Mindez jelzi, hogy Jung introvertált, míg Freud extrovertált személyiség, ami elméleteikre is igaz. Freud az álmot fejti meg azzal, hogy az álom mögötti elfojtott kívánságokat tárja fel, míg Jung az álomban található szimbólumokat értelmezi. Freud tünetnek, Jung üzenetnek tekinti az álmot.)

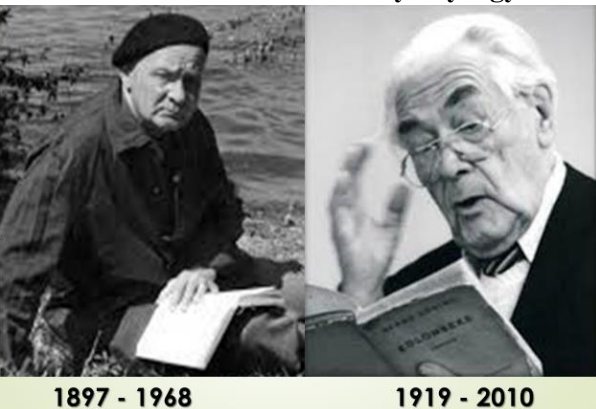
Van Gogh és Gauguin

(A két festő személyisége és a festészetéről vallott felfogása is élesen különbözött egymástól. Van Gogh a természetben fes-

tett. Az eléje táruló látványt örökítette meg. Gauguin ezzel szemben a „lényeket” festette, sokszor emlékezet után, műteremben, előre végig gondolt koncepció alapján, és nem érdekelték a konkrét, körülötte zajló események. Egy dologban azonban hasonlóak voltak, mindketten nyersen képviselték saját érdekeiket. Így a „két dudás egy csárdában” esete valósult meg a sárga házban, ahol a férfias nádfonatú és a nőies karfás széken üldögélve ádáz harcot vívtak egymással. A független élethez szokott van Gogh napi parancsokat kapott Gauguintól a helyes életvitelt és a festészeti megoldásokat illetően. Gauguin: Van Gogh napraforgókat fest, 1888. december Egyre nőtt a feszültség a két festő között. A józan, tárgyilagos Gauguin mindezt végig világosan látta, van Gogh viszont Theónak írott leveleiben eleinte próbálta kisebbiteni a bajt. Ekkor festett képeinek stílusán Gauguin erős hatása érződik. Gauguin visszaemlékezése szerint december közepén amikor éppen egy kávéházban együtt voltak barátjával, és van Gogh abszintot ivott, minden közvetlen előzmény nélkül hirtelen megragadta a poharat, és azt a benne lévő alkohollal együtt Gauguin fejéhez vágta. Amikor Gauguin ezekben a napokban lefestette barátját, van Gogh a festményhez hozzáfűzte, „igen, ez vagyok én, de mint tébolyult”.

- Hamvas Béla és Bulányi György

1897 - 1968

1919 - 2010

Elérkezünk a főszereplőinkhöz, akik a magyar szellemi élet jelentős alakjai. Oly kor gyermekei, fiai, felnőttjei

és öregjei, amelyben olyan történelmi események pörögtek le, amelynek már egy-egy története is önálló katalizmaként értelmezhető: I. Világháború, Nagy Októberi Szocialista Forradalom, „Ősziórszás” forradalom, Tanácsköztársaság, nagy gazdasági világválság, Trianoni békediktátum, fasizmus – bolsevizmus, II. Világhá-

ború, szovjet megszállás, Rákosi-rendszer, 56-os forradalom, Kádár-rendszer. A közös életszakasz 49 év, tehát bőven kortársak voltak, mégis úgy alakult – véletlenül? sorszerűen? – hogy személyesen nem találkoztak. Jómagam a szellemi találkozást is kizártam, egészen 2002. januárjáig, mikoris Gyurka bácsi megkért, hogy segítsék a városmajori lakásukban a könyveit elrendezni, egyfajta más logika szerint csoportosítani a polcokon. Ígéretet kaptam a munkabérré is: a duplikált példányokat megkaptam. Jól emlékszem, hogy a létra legtetetjén álltam és a bal felső sarokban megpillantottam a jellegzetes dohánybarna Hamvas-sorozatok néhány példányát. A létra is megingott alattam, Hamvas és Bulányi?! Oly távolinak éreztem kettőjüket egymástól, hogy ennek előtte én Hamvassal elő nem mertem hozakodni. Lejőve a létráról, kérdő tekintettel tettem Gyurka bácsi elé a Hamvas példányokat. Ez mi? Hosszú, jellegzetes bulányis csönd következett, melyek alatt az ember nehezen tudta eldönteni gondolkodik-e, vagy én jövök a megszólalásban. Majd kicsit kotozásra az irattartójában elém tett egy megsárgult, kézzel írott lapot. Ez volt reá írva:

„Jó negyven évvel ezelőtt figyeltem fel először nevére. A Kossuth Lajos-utcai Egyetemi Könyvesbolt kirakatában láttam meg a Láthatatlan történet című könyvét. Kezembe vettem-e, nem emlékszem. Ha vettem is, nem hagyott maradandó nyomot bennem.

Ebben az évben viszont háromszor is elolvastam egy kéziratát, mely az Antikrisztus nevet viseli. A három elolvasás eredménye: van a Bokor gondolatvilágának történeti előzménye a magyar szellemi életben. Nemcsak a századforduló Schmidt Jenő Henrikét, hanem századunk Hamvas Béláját is ilyennek kell tekintenem. Hamvas 1987-ben született, s így az előttem járó nemzedékhez tartozik. A szóban forgó kézirat évszám nélküli, de utalásból (Hamvas Béla I.- Testvéreknek Ajándék Testvérektől – 1985 karácsonyán): „A huszadik század második felében...” (120/1 – az első szám jelenti az aforizma számát, a második szám annak sorsszámát) kétségtelen, hogy 1951 és 1967 között készült. Azért 1967, mert a rákövetkező évben már nem adott ki és meg is halt. 54 évesen, vagy 70 évesen írta e művét? – nem tudom, de biztos, hogy egy kiérett ember summázza benne gondolatait a maga ötvenes vagy hatvanas éveiben.

Aforizmát mondtam. A műnek nincsen felépítése, szerkezete. A 120 aforizma, az utolsó lehetne az első is. S az első lehetne az utolsó is. Az aforizma szó a görög „aphorodieznai” (=elkülöníteni) igéből képzett főnév, amely éppen arra akar utalni, hogy az egymást követő aforizmák nincsenek szigorúan egymásra építve, hanem mint elkülönített elemek állanak egymás mellett. Az egyes aforizmák terjedelme különböző. Van belőlük egysoros is: „Ami nem Egyház az, ergastulum, vagyis rabszolgastálló.” (54). A leghosszabb viszont hatvan-négyszoros (104). Átlagban 18-19 sorosak. Az Ajándék

Antikrisztus- szövegét olvasva hiányzik négy aforizma (18, 54, 65, 85)... Eleve kihúzta ezeket a szerző az első kéziratából? Később törölte őket? Más az oka a hiánynak? Nem tudhatjuk.

A művet s a szerzőt az újra és újra elolvasás során megszerettem. Értő, érteni akaró lélekkel akarom elmondani azt, hogy mit jelent számomra ez az aforizma-gyűjtemény. Ha majd vitázok véle, szeretném mindig optimálisan megfogalmazni gondolatainak a tartalmát, amely gondolatok az aforizma-műfajból is következően nem egyszer bizonytalan tartalmúak. A munka elvégzése előtt hadd írjak ide mottóul a művéből két idézetet:

„Azért mert az Egyház helyett klérus van, evangéliumi élet helyett létrontás van, Jézus helyett Antikrisztus van, kell feltétel nélkül mindenkinek és azonnal kereszténynek lenni.” S a másik, amely az egész mű utolsó mondata: „...a bűnre mindig van mentség, de korrupttá senki sem kényszer alatt válik.”

Kiemeltem a két idézetből egy-egy szót: „létrontás” és „korrupttá”. A mű egyik leggyakoribb kifejezése a „létkorruptió”. Talán ennek a kifejezésnek elemzéséből kellene kiindulnunk, hogy megragadhatjuk az Antikrisztus mondanivalóját.

Nem az értelem elhomályosodása, nem a bűnös tett, nem a betegség adja a létrontást, hanem e három megnyilvánulásának közös gyökere a létrontás. Hamvas megromlott-megrontott emberi létet tapasztal az emberi történelemben és annak jelenében. Megállapításának forrása az az emberi természet, amelynek világos tudata van egy kezdeti meg nem romlott állapotról. A jelen állapotot e kezdeti renddel szembe fordulás eredményezte. Lehetséges a megváltódás ebből a megromlott állapotból. Jézus utat mutatott, hogy merre felé kell ennek érdekében irányt vennünk. Ezért Hamvas számára százszor szent kifejezések a következők: Jézus, evangélium, szeretet, Egyház, kereszténység. Ettől a százszor szent kereszténységtől radikálisan különbözőnek állítja azt, amit a történelmi kereszténység a gondolat és a cselekvés síkján létrehozott. Olyannyira, hogy a történelmi kereszténységet antikrisztusinak tekinti, a jézusi rend megvalósulása legfőbb akadályának tekinti azt. E történelmi kereszténységnek két főbűne van. Az egyik, hogy nagyon korán a gnózzsal szemben folytatott harcában, eltiltotta a szabad gondolkodást. A másik, hogy a szeretetet hirdelve, annak ellenkezőjét, az emberek feletti hatalmat tette meg gyakorlata alapjának legfőbb célkitűzésének. A történelmi kereszténység – antikrisztusi. A létrontással a léthazugsággal szemben kinek-kinek fel kell vennie a harcot, hogy érvényesülhessen az emberi történelemben a gondolkodás és a cselekvés síkján egyaránt a primordiális (=legkezdeti) és abszolút rend.

Az egész hamvasi szemlélet ismeretelméleti alapját a különböző korokban és kultúrákban egyaránt érvényesülő hagyomány adja. Ez a hagyomány az embert eligazítja. Ez a hagyomány arról tesz bizonyosságot, hogy az emberi természetbe kiolthatatlanul bele van írva két

igény. Az egyik: az univerzális orientáció, a másik: a transzparens egzisztencia igénye. Ezt a kettőt tekinti Hamvas kinyilatkoztatásnak, amelyhez mindenki közvetlenül hozzáférhet, s amely nem szorul semmiféle bizonyításra.

Miben áll ezek után az univerzális orientáció? Azt a tudást jelenti, mely elválaszthatatlan kapcsolatban áll a transzparens egzisztenciával. Az egyik vonja maga után a másikat. Transzparens egzisztencia nélkül nincs mód univerzális orientációra. S aki vállalja az univerzális orientációt, transzparens egzisztenciára fog törekedni. Az univerzális orientáció visszaviszi az embert az ősi tudáshoz, amely megszünteti az értelmi korrupciót, a megzavarodást. Értelmi tisztulást jelent az univerzális orientáció, s a transzcendenciában (Istenben) lévő végleges értelmet akarja felszabadítani az emberben. Szakrális megismerés következménye ez a tudás. Eszköze: az értelem átvilágító tevékenysége. A szabad értelmi tevékenység ennek a tudásnak a forrása. Ennek a szabad szellemiségnek, amely nem tűr semmiféle hatalmi ellenőrzést, egyetlen célja a megtisztult emberi lény, a transzparens egzisztencia. Az értelem működésének hatására megváltozik az emberi magatartás. E tudás tartalma: a primordiális válság, a létkorruptió előtti világ tényének ismerete. Ez a tudás – tudás egy status absolutusról, amelyről mint az emberi élet kezdeti tényéről minden hagyomány tud. (...)”

Eddig a régi írás, melyet otthon többször is átolvastam, majd a találkozásainkon nagyon sokat beszélünk Hamvasról – mi több: mindig Hamvasról beszélgettünk. A beszélgetések egy Hamvas elemzés megérlelődéséig folytak. Az elemzés sajátosan bulányis volt: ízekre szedő, szavakat értelmező, mikroszkopikus megközelítésű. Mikor Gyurka bácsi elem tette az elemzést, azt mondta: *Ferikém írd meg hozzá a véleményedet!*

A véleményezésből egyfajta „villámháritózás” lett, Hamvas és Bulányi között; hadd álljon itt ebből a bevezető és az első szúra:

Előszó.

Elemző munkát teszek az olvasó elé. Nem először. 1964 és 1971 között az evangéliumokat elemeztem. Ennek eredménye: Keressétek az Isten Országát! I-IV. Budapest 1990-91. Majd utána 1971 és 1988 között a páli leveleket elemeztem. Ennek eredménye: Szent Pál teológiája I-VIII. Budapest 1995-98. Melléktermékként e hosszú idő alatt elemeztem még A tizenkét apostol tanítása és a Diognétoszhoz írt levél című nagyon korai keresztény írásokat. Ezeket nem adtam még ki, s megtalálhatók a Bokor szamizdat-irodalmában: a Karácsonyi Ajándék 6. kötetében (1973/3). Nagyon hosszú szünet után fogtam újra elemzésbe. Tárgyául Hamvas Béla A kereszténység és a hagyomány c. művét választottam. Elemzésem alapcélja a szerző megértése, de szintézis készítésére még nem vállalkoztam. Úgy gondoltam, hogy számomra az imént felsorolt művek folytatását Hamvas Béla írásai jelentik. Ezért választottam őt és

nem mást. Nemcsak hazai irodalmunkból választottam. Előttem van, úgy vélem, valamelyest a hazánkon kívüli keresztény világ je-lenkori teológiai termése is. Választásommal, elemzéssel tiszteletemet is akarom leróni élete s életműve iránt. *Bulányi György*

„Előszó 2.

Kimondhatatlan öröömre szolgál, hogy Gyurka bácsi egy Hamvas elemzést tesz elénk. Rossz lett volna számomra, ha a Bokor szótlánul elmegy egy olyan gondolkodó mellett, amilyen Hamvas volt. Hamvas Béla eme százhusz szúrása jellemzően hamvasi mű, de nem az egész. Már annak idején figyelmeztetett Németh László, hogy őt „...egy-egy tanulmányából csak félreismerni lehet. Kevés író képes első írásával olyan ellen-szenvet kiváltani, mint ő. Az olvasó érzi az erejét, de ez az erő csak fokozza a meghökkenését. Hamvással szemben csak kevesen jutottak túl az első felháborodáson.”

Hamvasról eddig kétféleképpen vélekedtek: egekig magasztalva, vagy az asztalról végleg lesöpörve. Úgy gondolom Gyurka bácsi vélekedése a középút, mert tárgyilagosan elemző, ugyanakkor megérteni akaró. Az elemzés – amely nem „munka”, hanem „mű”, ahogy hamvas fogalmazná: „ergon” és nem „pragma” – lelkiismeretesen jelzi a megértést és természetesen a meg nem értést is. Hamvással kapcsolatban bizony mindkettő-vel számolni kell. De ami annak idején Lukács Györgynek sikerült, azt ma már megtenni nem lehet: figyelmen kívül hagyni őt.

Gyurka bácsi elemző műve méltó tisztelgés egy olyan gondolkodó előtt, aki komolyan gondolta, amit gondolt és írt. Aki nem állt be sem az állam (párt) sem az egyházi (klerikális) hatalom szolgálatába. Az elemző is hasonlókat gondolt és tett. Életművük megalkotása közben mindketten arra gondoltak, amit Hamvas le is ír – „én már az életem művét egy árokparton is megírom.” Hamvas a paradoxonok embere volt, ez halálában is elkísérte. 1968. november 7-én halt meg, a szentendrei temetőben egész közel a szovjet emlékműhöz temették el. A rendszerváltoztatásig minden évben – halálának évfordulóján, nov. 7-én – eljátszották az Internacionálét, kicsit neki is, a tán egyetlen internacionalistának. Gyurka bácsi a realitások embere, két lábon áll a földön. Valóságérzésénél csak a bölcsessége nagyobb, amellyel szemléli az a helyet, ahol áll, azt, ami az ő „státus absolutusa”.

Hamvas Béla és Gyurka bácsi olyasvalakik, akik az emberi életet szakrális ténynek tekintik, vagyis mindenféle ember iránti hazudozást, csalást, erőszakot megengedhetetlennek tartanak. Mindketten a szeizmográf érzékenységével reagálnak a történetekre, arra, aminek nem lett volna szabad megtörténnie, és arra, aminek meg kellett volna történnie. De más és más perspektívából néznek. Hamvas madártávlatból, fölülről, nagyvonalúan. Gyurka bácsi egészen közléről, mikroszkópon át,

ízeire bontva, majd ízenként összerakva. Csodálatos két ember! Bőségben vagyok, nekem mestereim vannak: Ők Ketten. Általuk értettem meg, hogy az Isten Országának megvalósítása sohasem reménytelen, mert nem azokon múlik, akik nem hisznek a megvalósításban, hanem azokon, akik hisznek benne. *Faragó Ferenc*

1.

Vallás, filozófia, tudomány könnyíteni akar, mint mondják, az élet terhein, a hagyomány az embernek visszaadja önmagát.

Ad 1.

Ez a mint mondják ez amolyan elbizonytalanító stílusfordulat. Azt hiszem, hogy csak az élet terhein könnyítésre vonatkozik e bizonytalanítás, a hagyomány szerepére nem. Szövegünk egyébként egy kalap alá veszi a vallást, a filozófiát és a tudományt, pedig ez a Hamvasvilágon-kívül három különböző kalap. A tudomány a tapasztalható, a filozófia a gondolkodástörvényekkel még kikövetkeztethető, a vallás pedig az elhíhető-elhíendő ismeretek tartományát jelöli. S az ismeretszerzésnek nincsen negyedik tartománya, csak ez a három. Ha pedig feltételezem, hogy a hagyomány is valamiféle ismereteket tartalmaz, akkor ezek honnan gyűjthetők, ha nem e három tartományból? Egyelőre csak azt tudom meg, hogy a hagyomány valami olyan, ami visszaad önmagának.

Elvettek magamtól? Ki? Én magam vettem el magamat magamtól? Más valami vagy valaki vett el engem önmagamtól? Mikor? Hogyan? S nem is csak az én személyem szomorú sorsa ez az önmagamtól megfosztottság, hanem egész emberi fajom minden egyes példányától elvették önnönmagát? Ki tehette ezt velem, velük? Vallás-filozófia-tudomány egyfelől jószándékúaknak tetszenek, ha egyszer segíteni akarnak nekünk, de ugyanakkor másfelől erőtlenekek is, ha egyszer életünk megoldása csak azon fordul, hogy találkozzunk-e a hagyománnyal, mely egyedül tud visszaadni bennünket önmagunknak. Ezek szerint borzalmas vagy legalábbis szerencsétlen torzók vagyunk mi, emberek. Kavics, muskátli, puli, mind birtokában van önmagának! Egyedül mi nem vagyunk! El kell fogadnom, hogy nem vagyok a magam birtokában? Miért kell? Kell, ha tovább akarom olvasni szövegünket.

Ad1-1

Jelen mondat „Hamvas-klasszikusnak” számít. A vallás, filozófia, tudomány a hamvasi triász, a nagy életkönnyítők. A hipotézist, hogy nem vagyok önmagam (nem vagyunk önmagunk) a történelem bizonyítja. Háborúk, puccsok, forradalmak és minden, ami erőszak csak az ön- és az istenazonosság elvesztéséből fakadhat. Az önmagának való visszaadás az isteni én-hez való visszatalálást jelenti Hamvasnál. Ennek a tökéletes

visszatalálásnak a lenyomata Jézus, aki teljes mértékben egy az Atyával. Így „csupán” abban különbözik a többi embertől, hogy ezt a visszatalálást teljes mértékben megvalósította, hangsúlyozva azt, hogy ez nem egyedi eset, sőt: minden emberben esedékes. Sajnos visszatalálási mozzanatot a történelemben keveset találunk. Ilyen lehetett Asóka király uralkodása, egy-egy kínai dinasztia próbálkozása, talán a Hutteriek és remélhetően a Bokor, ha nem veszi be a kapitalizmus Mammonjának igehirdetését.

Így folytatódik ez százhusz szúrán keresztül, avagy: egyensúly – egyensúly – egyensúly.

Menjünk kicsit közelebb Hamvas és Bulányi, ha úgy tetszik Béla bácsi és Gyurka bácsi személyiségéhez, módszerünk legyen továbbra is az egyensúlyozás: az azonosságok és különbségek szembesítése, analógiás összefüggések megtalálása. Avagy a 'közös nevező' és/vagy a 'univerzális orientáció'.

- *Írni, írni, írni!* Bulányi őszinte öniróniával grafofán embernek nevezi magát, Hamvas nem kevés fanyarsággal jegyzi meg, hogy ő már egy árokparton is megírja az életművét. A művek sora persze megszámlálható, a csoportosítástól függően 25 – 30 kötet, oldalakra átfordítva kb. lehet vagy tízezer oldal; de nem is a mennyiség a fontos itt, hanem az íráshoz való elemi ragaszkodásuk, az a megállíthatatlan belső késztetés, hogy mindenáron írni. Leírni a soron következő gondolatot, mielőtt elfutna az. Az írás lett a szenvedélyük, nem az írás függött tőlük, hanem ők függték az írástól. Ugyanakkor ez az elemi késztetés terápiás hatással is bír mindkettőjüknél: az ember megszabadul attól, amit leír. Írni nem annyi, mint valakinek írni, hanem annyi, mint leírni azt, amit a legbelső diktál.

- *A módszerek.* Nincsenek tények, minden csak értelmezés, mondja Nietzsche; fontos tehát ebből az aspektusból is, hogy hogyan értelmezzük, milyen jelentést tartalmat adunk a köröttünk és persze önmagunkban is jelen lévő világnak. Ennek a hogyanja a módszer. Ebben a vonatkozásban elmondhatjuk, hogy módszereik nagyon különbözőek voltak, és más-más eszközökkel közelítettek a világhoz: Hamvas messziről, távcsővel figyelte az „eseményeket”, Bulányi ugyanazt közlő, mikroszkóppal, így a perspektíva különbözik, de a lényeg (*szubsztancia*) azonos. Gyurka bácsi módszere az analízis, ízekre szedi a dolgokat, mint a kíváncsi kisgyermek a játékaútját, majd nekilát összerakni – persze ez nem mindig sikerül. Hamvas nagyvonalú, megőrül az egésznek és még egészebbet akar alkotni, nem érdekesekek a részletek, csak az ezekből összeállt egész. Így gyakran éri az a kritika, hogy hivatkozá-

sai felületeseket, tudományos szempontból nem elégtőké. Pontatlannak nevezhető az a hivatkozási alap, amely így kezdődik: „*Mondják...*”. Ebből fakadóan lábjegyzeteket nem is használ és köztudott, hogy e nélkül nem is tudományos a tudományos (!) Olvasva kettőjüket, az az érzése az embernek, hogy az indukció és a dedukció, az analízis és a szintézis kergeti egymást, hogy egymásra találva elmondhasák ugyanazt.

- *A közösség.* Bulányi páter közösségi elköteleződését, a kisközösségekre építendő egyházmodelljét talán nem kell részletesen bemutatni. Minden a Tizenkettőn fordul, a forgáspont pedig az, hogy mindenkinek létre kell hoznia a maga Tizenkettőjét – így, a matematikai haladvány szerint eljuthatunk az emberiségig. Hamvas ezt fordítva látja: „*Egyetlen hiteles közösség van, az emberiség.*” – mondja. Persze, ha a dolgok mélyére/magasára nézünk, tulajdonképpen ez a két dolog megint csak egy és ugyanaz. Gyurka bácsi nagyon sok közösséget hozott létre és nagyon sok közösség felett bábáskodott; Hamvas a gyakorlatban nem volt ennyire sikeres, talán csak egy közössége volt, amit úgy hívott, hogy *Csütörtöki beszélgetések*, erről a közösségről így ír Tábor Ádám: „*Hamvas Béla, Szabó Lajos és Tábor Béla 1945 őszén szellemi munkaközösséget alapított, hogy „létezés és élet olyan szélső pontjait fogják emberi kutató magatartásuk egészébe, melyeknek egységes megragadására” a korabeli szellemi életben nem történt kísérlet. Ezzel szoros összefüggésben célul tűzték ki az egész szellemi korszituáció feltérképezését és értékelését. A hármas munkaközösség előzménye volt a Szabó Lajos és Tábor Béla között 1930-ig visszanyúló szoros szellemi és munkaközösség, Szabó Lajosnak és Hamvas Bélának a harmincas években kezdődött személyes és szellemi kapcsolata, valamint Hamvas Bélának Tábor Bélához a munkaszolgálatba írott levelezőlapjai. A rendszeressé vált úgynevezett „csütörtöki beszélgetéseken” részt vettek Kemény Katalin és Mándy Stefánia is, ennek ellenére ezek – Mándy Stefánia kifejezésével – alapjában Hamvas, Szabó és Tábor közötti „trialógusok” voltak.*

A beszélgetés-sorozat legintenzívebb szakasza Szabó Lajos Biblia és romantika című, a háború alatt készült tanulmányának vitájával indult. A vitaindító előadásra mind Hamvas, mind Tábor Béla hosszabb, részint írásos korreferátummal reagált. A nézetek közös és eltérő pontjainak tisztázása spontánabb beszélgetésekben folytatódott; ám a vita során később mind a három gondolkodó többször is újból hosszabb, írásban elkészített hozzászólásban fejtette ki álláspontját. Az álláspontok tisztázásával „a felületi ellentmondások” fokozatosan „relatíválódtak”, „mélyebb ellentmondásokra vezetődtek vissza”. Tehát nem a viták dacára, hanem ép-

pen azoknak köszönhetően rendkívül ritka, valódi szellemi közösség jött létre a negyvenes években egy „üdvörténeti” pillanatra a Haris-közi dialógusok során.”. Mindketten nyitott, jungi értelemben is, extrovertált személyiségek voltak. Erős empátikus érzésekkel, ugyanakkor saját meggyőződéseiket sem rejtették véka alá; a meggyőződés mindig finom átalakuláson ment át: meggyőzés lett belőle – de agitáció, propaganda soha.

- *Erőszakmentesség.* Meggyőződésem, hogy ez a legmagasabb emberi szint, ahova el kellene jutnunk. Mindketten komoly erőfeszítéseket tettek ez irányba; Bulányi Atya az Evangéliumból indul ki, a Keressétek az Isten Országát (*KIO*) c. művében ezt remekül ki is analizálja a szerző. Hamvas a keleti hagyományt (*hinduizmus, buddhizmus, sintoizmus, dzsainizmus*) veszi alapul. A főparancs itt az ahimsza, a ne árts! Persze mindenhez vezet azért kerülő út is, talán ezt az alábbi két kép jól szimbolizálja:

Kezdetben mindketten lehetőséget látnak a háborúban. Bulányi beáll tábori lelkésznek és vígan szalutál ez ügyben, Hamvas elsőként megy a frontra, s mint az ellenfelét már legyőző tiszt pózol a katonaládáján. Van a képben valami komikum, valami megmosolyogni való, de ez hőseinket akkor még nem zavarta. Aztán jön a szembesülés a valósággal, a mély csalódást Hamvas fogalmazza meg a legplasztikusabban a szüleikhez írt levelében: „Kedves Anyuka és Apuka! Itt valami nagy baj van, ezek lőnek!” Bulányi *curriculum vitae*-jében pedig erre emlékszik: „A mondott napon s órában ott állunk kofferrunkkal a Tunyogi udvarán. Vagy százan. Szerzetesnövendékek, egyházmegyes kispapok, protestáns teológusok. Állunk és várunk. Hamarosán megismerkedünk Ottlik regényének - Iskola a határon - levegőjével, mert megjelenik az udvar végiben egy szakaszvezető. Elcsendesedünk. Ő meg elkiáltja magát:

-Utánam!

Mi meg állunk, s megkérdezzük tőle csendesesen, hogy hová??? Ami erre következett, nem volt mindennapi. Szegény szakaszvezető elordította magát:

- Ha én egyszer azt mondom, hogy utánam... s dőlt belőle az 'áldás'...”

Tehát megjárták a hadak útját, kicsit a poklok mélyét is, hogy beigazoldják a József Attila által is megidézett népi strófa: *Aki dudás akar lenni, / pokolra kell annak menni, / ott kell annak megtanulni hogyan kell a dudát fújni.*

- *Foglalkozás és/vagy hivatás.* A kérdésfelvetés egyszerűnek tűnhet, ám a válaszadás nehezebb. Bulányi alapvetően magyar tanár, Hamvas alapvetően könyvtáros. Ezen hivatásait, ilyen vagy olyan okok miatt, viszonylag keveset gyakorolhatták, de a rendszer „jóvoltából” mondjuk a segédmunkási munkakört, sokkal inkább. Péter Bulányinak Budapesten a Tempó Ktsz., Hamvas Bélának pedig Bokodon, Tiszapalkonyán, illetve Tokodon az Erömüberuházó Vállalat volt a munkaadója. Nem találok markáns nyomát munkásaink életművében az ágálást a sajátos munkaviszony ellen. Elfogadták sorsukat, helyzetüket, ez idő alatt is írtak – az úgynevezett főművek ekkortájt születtek. Az emberi létet nem a tény határozza meg, hanem az elhatározás. A tény külső körülmény, mint az időjárás, a koszt, a munkahely, a kényelem. Az elhatározás belső. S az emberi sors nem a külső körülményeken, hanem a belső elhatározáson áll vagy bukik, győz vagy visszavonul. Ennek példázata lehet kettejük „*munkahelyi*” helytárlása.

- *Derű és humor.* Alapvető kategóriákról kezdünk el beszélgetni, az élet feltételei ezek. Így ír Hamvas a Karneválban: „A humor az utolsó fátyol. Levethető? Igen, de nem ajánlatos. Az egyetlen helyes, ha az ember leborul előtte és imádja, és azt mondja: Sajnos túl bölcs vagyok ahhoz, hogy szépségedet megérintsem. A humor az utolsó maszk. A humor a tragédiánál mélyebb. Ahogy a bolond mélyebb, mint a bölcs.” Gyurka bácsi is tudta ezt, tudta, hogy a humor, a derű transzcendens tartamú. Elfogadja Gromon András megállapításait, aki az evangéliumi humor kapcsán Jézus iróniájáról beszél, amely keserű, de szellemes, finom gúny. Célpontja a nép, a gazdagok, az ellenfelei, a tanítványai és önmaga. Jézusnak remek humorérzéke volt, némi képzavarral azt is mondhatnánk, hogy szellemes ember volt. Jókat derült a világ alakoskodásán, a farizeusok okoskodásán, a tanítványok értetlenkedésein és ugyanakkor mindezek mélyen bántották is. Lukács boldogság mondásai közül a harmadik a transzcendenciába helyezi a humort, a nevetést: „Boldogok vagytok, akik most sírtok, mert nevetni fogtok.” (Lk 6. 21.). Aki Gyurka bácsit ismerte, jól tudja, hogy a humorért nem nagyon ment a szomszédba, vagy ha néha átugrott, jól megpakolva tért haza.

- *A főművek és azoknak sorsa.* Habent sua fata libelli, azaz a könyveknek megvan a maguk sorsa, amely általában attól függ, hogyan érti őket az olvasó. A főmű nem mindig a fő mű. Hadd idézek erre két példát: *Gárdonyi Géza Egri csillagok* és *Molnár Ferenc Pál utcai fiúk*. Ha e két szerzőtől mást is olvasunk, hamar elbizonytalanodhatunk. Valóban az *Egri csillagok* és való-

ban a *Pál utcai fiúk* érdemlik ki az olvasói megkülönböztetést: főmű? Nem biztos, de az olvasói köztudat így döntött. A bizonytalansági érzéseimet átvezetem szerzőinkre, ugyanis az olvasói köztudat a *Keressétek az Isten országát* és a *Scientia Sacrat* jelöli meg. Eretnek módon mást állítok: *Merre ne menjek?* és *Karnevál*. Bizatom a kedves olvasót járjon utána és döntsön ön-maga!

- *Naplók*. Számptalan irodalmi műfaj van, de kétségtelenül az egyik legsajátosabb, legbelsőbb indíttatású a napló. Talán ez a műfaj irodalomtörténeti aspektusból nézve meglehetősen új, - csupán a reneszánszig nyúlik vissza - talán még nincsenek úgynevezett klasszikus naplók, mint ahogy vannak tragédiák, regények és már esszék is. Van a naplóírásnak egy rossz ízű mellékzöngéje is, valami ilyesmi 'mellékesen írt naplót is'. A naplóírás mintha járulékos dolog lenne csupán egy-egy nagy írónak afféle pótcselekvése, unaloműzése, magamutogatása. Ám sok érv szól amellett is, hogy naplót írni és naplót olvasni olyan személyes találkozási íróknak, olvasónak, amely más szinten nem is történhetik meg. Vannak a naplóírásnak elengedhetetlen jellemzői, ilyenek a rendszeresség, a folyamatosság, a befejezhetetlenség, a személyesség, a vallomás jelleg és a bennfentesség légkörének áthatása. A napló nem önéletrajz, mert jóval több annál, mélyebb és magasabb. Éveket fog át, sorsokat villant fel, de minden ízében ott van az 'én'. Ha a naplóforma irodalomtörténetiségét kutatjuk, akkor olyan analóg formákat találunk, mint a krónika, az emlékirat, a levél. A naplót napról-napra írják, mégsem folyamatos, összefüggő írás, hanem töredékes, mozaikszerű. Megtörtént eseményekről kíván tudósítani, s az elbeszélő azon melegében számol be tapasztalatairól, élményeiről. Talán mondanom sem kell – ez a grafomániából fakad – hogy mindkettő naplóíró írók. Erről így

vallanak: *A napló az 'én' faggatása és az 'én' válasza.* (B.Gy.) – *Kirom önmagam-ból önön sorsomat.* (H.B.). Tehát, bevalottan is a naplók az 'én', az ego tüneteinek és az ego dolgában mindkettő jól álltak (aki ismerte Gyurka bácsit, tudja – aki olvasta a Hamvas monográfiákat, tudja). De ez az ego nem öncélú, nem öntelt, nem narcisztikus, hanem extrovertált: a másik felé, a közösség felé irányuló.

- *Szó – gondolat – cselekedet*. Talán nem túlzás, az emberi élet vonatkozásában, szentháromságnak nevezni ezeket. Hamvas az élet realizálásáról, Bulányi az élet

megvalósításáról beszél. Erre nekik 71, illetve 91 esztendőjük volt; a realizálást és a megvalósítást ki-ki maga döntse el! De az a tény egyikőjük esetében sem kérdőjelezhető meg, hogy erre nagy súlyt fektettek, sőt mindent erre tettek fel. Persze tükrözi ezt társadalmi, egyházi, közéleti elfogadásuk – egészen pontosan elem-fogadásuk, de Jézustól tudjuk, így van ez rendjén. (Mt. 5. 11.) Egy ügy volt életük centrumában, erről beszéltek, erről gondolkodtak és ennek megfelelően próbáltak cselekedni. Együgyűségről, illetve szent-ügyefogyottság tesznek említést, de beszámolnak emberi gyarlóságairól is, mert az ember gyarló, mi több 'gyarlandó'. A bőrükön érzik, ahogy Szent Pál is panaszoja vívódva: „*Nem a jót teszem, amit szeretnék, hanem a rosszat, amit nem akarok*” (Róm 7,19).

- *Óbudavár – Bubán*. Közhely lenne, ha azt mondanánk, hogy itt egy-egy hétvégi telekről, egyfajta természetszeretetről, vagy kikapcsolódási formákról lenne szó.

Természetesen mindkettő szerették a természetet, ugyanakkor (pontosabban ugyanezért) elemi erővel vágyódva a természetfölöttihez, s a természetben élve próbálták elérni azt. Hamvas – mai szóval éve őstermelő volt a bélistázás időszakában, a Szentendre mellett, a Kő-hegytől nem messzi lévő Bubánon kertészkedik és próbálja eladni (nem sok anyagi sikerrel) portékáit valamelyik fővárosi piacon. Gyurka bácsi pedig élete utolsó éveiben is földieper természetessel akar foglalkozni (ő sem sok sikerrel) – ezért még megvásárol egy földdarabot az óbudavári háza mellett. Ami talán sikeresebb volt, a mezőgazdasági termelés mellett, azok a szellemi termékek voltak – az utókor már ízlelgeti ezeket, érzi a nyelve hegyén, hogy itt nem mindennapi dolgokról van szó.

...és, hogy miről? Ehhez egy harmadik személy (*Márai Sándor*) segítségét kérem:

"Alkosd és ápolj lelkedet, mint egy kertet, vigyázz az élet évszakaira, mikor a gyomlálás, a gazszedés, a trágyázás ideje van, s a másokra, mikor minden kivi- virul lelkedben, s illatos és buja lesz, s megint a másokra, mikor minden elhervad, s ez így van rendjén, s megint a másokra, mikor letakar és betemet fehér lepleivel mindent a halál. Virágozz és pusztulj, mint

a kert: mert minden benned van. Tudjad ezt: te vagy a kert és a kertész egyszerre."

Budapest, 2017. február 25.

PAPP FERENC

HOGYAN LETTEM PACIFISTA?

Már 2015. június 6.-án a Bulányi emléknapon felidéztek bennem személyes emlékeim Bulányi atyáról, de csak ma szántam rá magam, hogy ezeket leírjam. Máté-Tóth András azon a napon elmesélte a „Bulányi mester” című előadásában, hogy Kovács Lászlón keresztül került be a Bokor közösségébe s vált a teológia iránt nemcsak érdeklődő, de azt szenvedélyesen művelő teológussá, hiszen a folytonos önképzést az újabb és újabb lépcsőfokokra való lépés szándéka vezette, ami itt ivódott belé. A „provokatív örökségről” tartott korábbi, 2010-es előadásában pedig felidézte Bulányi páter utolsó vacsorájának, búcsúzásának perceit is, hogy hat puttonyos tokajit hozatott, így jelezve, hogy a másvilágra való átlépése után csak folytatódni fog a vigaság, s az lesz tán az igazi élet, az evilági csak árnyéka mindannak, ami hamarosan következni fog. Eltűnődtem az emléknapra megjelent „Bulányi György füveskönyve” idézet gyűjteményes kötet sorai felett is, amit Faragó Ferenc és Schanda Beáta állított össze, de ami igazán érdekelt és megfogott, az az „Arcélek és arcvonások Bulányi György portréjához” című memoárgyűjtemény egyes személyes hangvételű sorai. Hasonlít ez a „Prohászka a szívekben” című gyűjteményhez, hiszen – Ady szavaival élve – ő is ifjan dobogó szívekben él tovább, a mindaddig a „fáklya” égni fog, míg e szívbeli izzása ki nem alszik.

2002-ben találkoztam először Bulányi atyával, miután a Keleti pályaudvaron egy könyvárúsnál megpillantottam és megvettem Szokolai Lajos: Páter Bulányi című könyvét, elolvastam, és akkori lelki vezetőm, a piarista Tuba Ivántól elkértem a telefonszámát. A régi ORFI-ban fogadott, ahol a reumáját kezelték, a kórteremből kimentünk a folyósóra, s kíváncsian gyanakvó szemekkel fürkészett, vajon mit is akarhatok tőle valójában. Elmondtam, hogy a Szokolai könyv keltette fel bennem az iránta való érdeklődésem, mert ebben először szólhatott meg ő maga interjú keretében, s felidéztem neki azt az emlékezetes pillanatot, amikor az egi papi szeminárium első éves növendékeként először hallottam a nevét kiejteni Koncz Lajos kanonok szájából, aki a fundamentális nevű órákat, tantárgyat oktatta nekünk. Kezében az Új Embert lobogtatva, szenvedélyesen gyors léptekkel beviharzott a boltíves, ódon hangulatot árasztó terem közepébe, s az izgalomtól el-elcsukló hangon felolvasta a címlapján virító vezércikket, mely Bulányi páter elítéléséről szólt. „Téves, félreérthető, veszélyes”- ezt a három kulcsszót idézte, ropogtatta, süvítette Koncz tanár úr, a helyi, egi papi békemozgalom oszlopa, mely szavak Bulányira vonatkozóan magától Ratzinger bíborostól, a hittani kongregáció akkori prefektusának válaszleveléből valók voltak, melyeket a magyar Püspöki Kar eligazításként s egyben ítéletként

kapott meg, miután a páter teológiai nézeteinek megítélése felől kértek eligazítást tőle. „Láthatják, hogy nemcsak a középkorban, de a jelenben is élnek közöttünk eretnek papok, akik aláássák, megkérdőjelezzik a Krisztustól kapott papi hiararchiát, lelkiismeretük szavára hivatkozva gögjükben Isten ellen lázadókká válnak”- jelentette ki határozottan s így folytatta: ” Jól vessék az eszükbe: aki Bulányival akar tartani, vagy bármilyen formában követni őt, az nemcsak papi pályafutásának vet gyorsan véget, hanem a Szentlelket is elveszítheti.” Bulányi atya ekkor megnyílt, hiszen pontosan ismerte, mivel támadják őt, s felőlem, a múltam és jelenem iránt érdeklődött. Miután felvázoltam azt, jelezte, hogy ha „bokrosodni” szeretnék, a belépéshez el kell olvasnom a KIO-t, azaz a Kövessétek Isten Országát című főművét, amivel a lakásán óhajt megajándékozni, már amennyiben hajlandó vagyok hozzá, a kezelése befejezése után elmenni. Hajlandó voltam, szinte az összes nyomtatásban megjelent könyvét, füzetét összeszedte, s ennek azért örültem, mert ezeket egyházi könyvesboltokban nem lehetett fellelni, megvenni, az Internet korszaka pedig még csak hajnalodott. Felfigyeltem arra is, hogy egy őszes hajú asszony nyitott nekem ajtót, akit „Terikém”-ként mutatott be, s akinek törekeny alakja azonnal felkeltette kíváncsiságomat, hogy ő kije-mije lehet neki. Egy törzstanítványának gondoltam, segítőjének.

Ma már viszont azt gondolom, hogy ennél jóval több, a szellemi-lelki társa lehetett Kovács Terézia, aki árnyék-ként elkísérte, ha nem is a haláláig, de a piarista rendbe való visszaköltözéséig. Nélküle aligha írhatta volna meg írásait, s magát a mozgalmat sem vezethette volna. Talán így volt, talán nem, de hogy azután köztük milyen, platói, baráti, munkatársi vagy másmilyen volt-e a kapcsolat, nem merem firtatni. Ezzel már korábban Bulkainé Ádámosi Margitot felingereltem, mert szerinte rossz hírbe akarom hozni őket, ha többet képzelek el közöttük, mint ami valójában megvolt, szerinte csak tisztelték egymást, még ha egy fedél alatt éltek is. E szerint így kéne élniük az elvált, majd újraraházasodottaknak, a vatikáni instrukciók szerint.

Rá néhány évre, úgy 1995 tájékán egy szeles, szürke reggelen unottan vettem ki a postaládából egy levelet, ami a miskolci hadkiegészítő parancsnokságtól érkezett és katonai behívó volt. Októberben, egy teljes hónapot kellett volna Rétságán, az ottani harckocsizó ezrednél tartalékos katonai szolgálatot teljesítenem, ezredírnyokként. Nem akartam hinni a szememnek: ki a fészkes fenének juthattam eszébe tíz év után, miután Hódmezővásárhelyen, egy harckocsizó században a másfél éves szolgálati időmet letöltöttem? Mint a villám, csapott belém a döbbenet, hogy valaki kiszúrt, kipécézett, s a vesztremre akar törni. Bizonyára ki akar túrni a munkahelyemről a polgármester, hogy sógorát s komáját betehesse a helyemre, a szociális osztályra, ahol akkor éppen dolgoztam. Feldúltam mentem a sorozó tiszthez s

megkérdeztem, hogy milyen egészségi okra hivatkozva, vagy más okból kifolyólag mentesülhetek e szolgálat letöltése alól. Erősen rövidlátó vagyok, mondtam, de csak legyintett, hogy ez írrok esetén nem számít. De ha a polgármester olyan írásbeli nyilatkozatot tesz, hogy októberben olyan pótolhatatlan munkát végzek, amit nem tudnak a Polgármesteri Hivatalban nélkülüm elvégezni, akkor kaphatok halasztást és megúszhatom a bevonulást. A polgármester úr készségesen kiállított ilyet, hogy az októberben esedékes marhanyilvántartások, levelek elkészítését kell éppen elvégezniem és számítógépben rögzítenem, amihez más nem ért. De a miskolci parancsnokságon átláthattak a szítán, visszaüzentek, hogy számukra is pótolhatatlan vagyok, mennem kell, vagy bevitetnek, mert olyan harcokozzó írrok kell nekik, aki hadgyakorlaton is részt vett már és térképészeti gyakorlattal is bír, vesztremre, minkét feltételüknek megfelelek.

Végső elkeseredésemben szinte isteni sugallat formájában bevillant egy megoldás: felhívtam Bulányi atyát és a tanácsát kértem e helyzet megoldására. Ő azt tanácsolta nekem, hogy a megadott időpontban szálljak fel a Rétságra menő különvonatra, azaz vonuljak be a többi besorozottal együtt, de ott lelkiismereti és vallásbeli meggyőződésekre hivatkozva tagadjam meg a katonai szolgálatot.

Így tettem. Egy szomorkás, esős októberi napon megérkeztem a különvonattal Rétság, a Budapesttől északra, néhány kilométerre lévő katonai laktanyába és nyakig érő sártengerben már kezembe nyomták az ekcájtomat, azaz étkezésletet, a ruháimat, még mielőtt egy dobkályhával félig telefüstölt sátorban a regisztráló tiszt elé nem kerültem. Ott a regisztráció után megkérdezte tőlünk - - lehettünk vagy ötvenen a sátorba préselődve - , hogy van-e valakinek szociális problémája. Erre kiléptünk hárman az orra elé. A másik két katonatárs kirívó fekete öltönyben, jókora bőr munkástáskával kezükben jelentették ki, hogy ők Jehova Tanúi, fegyveres szolgálatot nem teljesíthetnek és minden jelen lévőnek adnak egy ajándék példányt az Őrtorony című lapjukból. „Maga is jehovista, drága uram?” – kérdezte tőlem gúnyosan a tiszt, de én azt válaszoltam neki, hogy nem vagyok jehovista, hanem katolikus, aki arra a meggyőződésre jutott, hogy bűn embert legyilkolni még háború esetén, önvédelmi szándékkal is, ezért se fegyvert, se tollat nem veszek a kezembe, mert a hadsereget, mint gyilkoló gépezetet nem kívánom semmilyen formában szolgálni. Ha éreznék valamilyen vonzódást a gyilkolásra, akkor mészárosnak, hentesnek mentem volna. „Tisztában van azzal, hogy ezért Önt hadbíróóság elé állíthatják?” – kérdezte kajánul a tiszt, mire azt mondtam, hogy tisztában vagyok ezzel. Ezután mindhármunkat felkísért az ezredparancsnokhoz, aki közölte velem, hogy e „magánakciómmal” veszélybe sodrom az egész tervezett hadgyakorlatot, mert honnan akasszon le egy gyakorlott írrokot, meg mégiscsak pofátlanság, hogy

ezt itt és most, a gyakorlat kezdete előtt egy nappal jelentem be, ezt a bevonulásom előtt írásban kellett volna jelezniem. Megkérdezte továbbá, hogy annak idején, amikor fegyveres katonai szolgálatot teljesítettem, és tiszthelyettesként, szakaszvezetőként leszereltem, hogy hogy nem voltak ilyen lelkiismereti aggályaim, mert annak a személyi lapomban nyoma lenne, ha lettek volna ilyenek. Mondtam neki, hogy 1985-ben kényszorsorozáson vettem részt, nem önként jelentkeztem, ha megtagadtam volna e szolgálatot, futkosóra, büntető századba küldtek volna, ráadásul büntetett előéletüként semmilyen felső fokú intézménybe nem vettek volna fel. Fenyegetés alatt álltam. Mit volt mit tenniük, mindhármunkat elbocsátottak, egy személyvonattal visszautaztunk. Ekkor találkoztam életemben először Jehova Tanúival, akik tudták, hogy legfőbb felfüggesztett börtönbüntetést kaphatnak, ekkor már letöltött büntetések nem születtek, ezt meg bevállalták.

Ezután egy évig leveleztem a miskolci hadkiegészítő parancsnoksággal, arra kértek, írjam le részletesen, milyen vallási, lelkiismereti okok állnak esetemben fenn, hogy mérlegelhessek, veszélyt jelentek e a társadalomra nézve, azaz hadbíróóság elé kerülök-e vagy sem. Muniációt ehhez Bulányi atyától kértem és kaptam. Citáltam Jézust, hogy kard által vész el, ki kardot ragad, hogy Jézus letette Péterrel a kardot, amikor a gecsemáni kertben Jézust elfogták, Jézus igazi pacifista volt, aki a fegyveres erőszak minden formáját elutasította. Mire visszaírtak, hogy az is benne van a Bibliában, amikor Jézus azt mondja, mindenki szerezzen és tartson magánál kardot, mert veszélyes idők jönnek, azaz önvédelmi okokból mégis használt fegyvert. Erre azt idéztem nekik, hogy nem tekintette királynak magát, mert ha az lett volna, szolgálai már rég fegyverrel kiszabadították volna. Szóval addig citáltuk a Bibliát oda-vissza, míg honatyáink megváltoztatták a törvényt: levitték a tartalékos polgári szolgálat idejét másfél évre kettőről s mivel én másfél év fegyveres szolgálatot teljesítettem egykoron, amit beszámítottak, nem kellett a továbbiakban semmilyen polgári szolgálati időt letöltenem. Ráadásul jegyzői hatáskörbe tették át a döntési, mérlegelési jogkört, így a helyi jegyző kiállított számomra egy igazolást, hogy a továbbiakban csak tartalékos polgári szolgálatra hívhatnak be. Azóta se zargat a katonaság, s remélem így marad ez a 3. világháború kitöréséig s a halálomig.

Hála ezért Bulányi Györgynek s a Bokor egykori tagjainak, mindenekelőtt Merza Józsefnek, akik kiharcolták előbb a polgári szolgálat alternatíváját majd a kötelező katonai kényszorsorozások eltörlését, amit remélhetőleg a FIDESZ sem állít vissza, s maradnak a zsoldos hadseregnél. Bulányi atya még meghívott az aranymiséjére is, amire azért nem mentem el, mert ekkoriban jelent meg ama hírhedt írása, melyben Markión eretnek utódjának nevezte magát, amennyiben az egész ÓSZ-t nem tartotta Istentől kinyilatkoztatott írásnak, csak az

ÚSZ-t. Ebben azt is javasolta, hogy a katolikus misékben az ószövetségi leckék helyett inkább a magyar szépirodalom remekeiből olvassanak fel. Értetlenül álltam barátja, Dombi Ferenc írásai felett is, aki HANG könyveiben, isteni sugallatokra hivatkozva a reinkarnációt népszerűsítette. Ezekről eltekintve hálás vagyok Bulányi atyának, Jézus igaz tanújának tartom őt, aki végül is pacifistává tett, nem használok testi erőszakot sem.

Bp., 2017. március 25.

SZALAY LÁSZLÓ PÁL

BÖJTI CSIGA

*„Az élet csak vágy, mely sosem teljesezhetik;
nagyobb kívánság, mint amit kívánni lehet.
Az éhség megnevesíti a gyümölcsöt azzal,
hogy elérhetetlenné teszi.”*
(Pascoaes)

Anthony Hopkins egy zseni. A jó színészt arról ismerni fel, hogy még azt is élvezettel nézzük, ahogy kiszáll a taxiból, vagy elnyom egy cikket. Mindenki a nagy szerepre áhítozik, amiben igazán meg tudja mutatni magát. A vérbeli aktornak viszont elég a lehetőség, elég a pillanat. Nem vágyik többre csak, hogy elevenné tegye a filmvásznat. Lélekkel tölti meg az előre odakészített kosztümöt, eltűnik a személy és életre kel a szerep. Így történik nem csak a zajos sikertől és díjaktól körülvett A bárányok hallgatnak, a Napok romjai, vagy az Árnyékország esetében, hanem Burt Munroe megformálásánál, A leggyorsabb indiánban. A valós történetet feldolgozó filmben az öreg motoros a sebesség megszállottja. Mindig gyorsabban tempóra ösztönözné a veterán Indiánt, amit maga bütykölt, farigcsált a fészében. Az ő filozófiája az lehetett, hogy mindent a sebességért. A Utahbeli Bonneville gyorsulási pályán, az eddigi rekord megdöntése érdekében, még az életét sem féltette, csak hogy vágya beteljesüljön. 200 mérföld óránként nem kevés, és ő megülte, megtartotta, uralta a gépet, ami oda röpítette, ahol Burt Munroe álmai voltak.

A sebesség, a gyorsulás, az észrevétlen áttűnés egy cél. Nem csak öncél, hanem a távolság, az idő, az információ magabiztos kezelésének ígéretét hordozza. Minden területen azon dolgozunk, hogy a szolgáltatások, a lehetőségek, a kapcsolatok azonnali elérhetőséggel rendelkezzenek. Ma nincs várakozás, a rögvést már nem opció, a most is későnek, darabosnak tűnik. A már történik, az esetleg meggyőző. Míg a XX. század gyorsaságát a robbanómotor, az automobil adta, mint a futurizmus jelképe, addig a XXI. század első másodperceivel az internet versenyzett. A holnap viszont a smart bolygóé, amikor is az okostelefon helyett, minden hasz-

nálati tárgyunkba beültetjük az értelem csíráját. Még ajkunkon sincs a szó, de a ránk szabott környezet, már tudja, mire is van szükségünk...

Ha egy tényező ennyire birtokolja, uralja az életünket, akkor hogyan lehet kibújni alóla? A böjti időszak pontosan ezeknek az ember felé nőtt árnyékok, a természetesség, hasznosság és jóság illúzióját keltő könnyörtelen fáraók hatalmának a megtörését szolgálja. Miként ugorhatnánk le a 600 km/h a jövőbe száguldó elektromágneses vonatról? Megtehetjük-e ezt a lépést úgy, hogy közben nem szegjük nyakunkat, nem esünk el életrevaló lehetőségektől, nem fordítunk hátat a haladásnak? Fejtsük le a görcsberándult öklünket a sebváltóról, ami a következő fokozatot keresi. Tegyük üresbe a járgányt. Hagyjuk a motort, a kenőanyagokat, a fogaskerekeket, a láncszemeket lehűlni. Mi is engedjük a figyelmünk állandó koncentráltóságán.

Mentsük fel az axonjainkat és dendritjeinket. Fogjuk vissza a magas fordulatszámot biztosító kávé, energiaitalt és amfetamint. Bátran hunyjuk le a szemünket. Kezdjük azzal, hogy „aki sokat alszik, keveset él” axiómát hatástalanítjuk. Süllyedjünk bele egy kényelmes ágyba. Ne úgy adjunk találgatást Hüpnosznak vagy Morfeusznak, ahogy a japánok teszik, úton-útfélen kidőlve, hanem előkészülve a nyugalom óráira. Nézzük meg az ágyunkat, a hálószobánkat milyen. Hamvas Béla szerint e hely meghittsége eltűnt. Nem lehet náaszt tartani, sem szülni, sem meghalni. Kajüt egzisztenciák vannak, korunk nyelvén kapszulahotelek. A böjtünk legyen figyelemmel arra, hogy álmoképekből eleget szippantsunk magunkba.

Maradjunk a zsigeri szükségleteknél. A friss ébredést egy kiváló reggeli tudja megkoronázni. Az étkezésnél is sokat írtak már a minőségéről, a mennyiségéről, a diétás falatokról. Keveset írtak magáról a tempóról. Pedig lehetnénk a slow food hívei ezekben a hetekben. Ragaszkodva a kicsihez, a nem sietőshöz és a helyihez. Persze ezzel mellőznünk kellene a gyorsétermeket, a tartósított, félkész élelmiszereket. Talán keresve/figyelve azokat a termékeket, amelyek kézművesek, amelyek a közeli tanyákon, farmokon érlelődtek, ezzel ráérzel magára az étel elkészítésének a csínjára. Ha mi magunk is látjuk a termelők odafordulását a földhöz, a jóságokhoz megsejtjük, azt a különleges kapcsolatot, ami a gondos gazdaság és annak művelője között vibrál. Ne akarjunk túl lenni rajta. Ne csak az éhséget üssük el. Vigyünk poézist, vallást az étkezésbe. Kísérletezzünk. Próbálgassuk, kóstolgassuk a falatokat. Legyen tere és ideje az étkezésnek, amit nem osztunk meg más tevékenységgel csak a családdal és a barátokkal. Az 1986-ban elindult mozgalom jelképe a csiga, ahogy egy nem mindennapi magyar kezdeményezése is, a Művészetek völgyéé.

Alvás, evés, fesztiválozás. Senki nem mondhatja, hogy teljesíthetetlenek a böjti tippek. A fesztivál

alatt megáll az idő. Vagy ha erre nem is képes, csigatempóra vált. A művészet világába belépve a ketyegő Jacques Lemans helyett, napóra gyanánt inkább a mezei kóró vagy egy napraforgó árnyékára figyelsz. Egy másik erőter kezd dominálni a Wi-Fi és a Bluetooth felett. Agyagozhatsz, festhetsz, rajzolhatsz, papírcsónakot eregethatsz, kerámiamanókra nevehetsz. Russel jóslata teljeseedik be, amikor is az emberek vágyat éreznek majd arra, hogy olvassanak, fessenek, kézimunkázzanak. A legfőbb cél, hogy egyszerre csak egy dologgal bíbelődjenek. Közöd lesz a történetekhez, az alkotásban/befogadásban ott vagy. Kevés útipoggyásszal, felszereléssel, elvárással, taktikázással még egy fesztiválnak is lehet üzenete a böjtben. Mert itt nem késhetsz le semmiről, vagy odaérsz, vagy kezdődik valami más.

A Samsara c. film utolsó harmada bemutatja a nyugati világ megállíthatatlan nyüzsgését. Az élet mintha sohasem állna meg. Levegővételre is csak, épp hogy jut idő. Pedig ezt a kellemetlen ütemet mi állítottuk be. Magunkra kényszerítettük a fejlődés ezen formáját, amit a növekedésben és a gyorsaságban tettünk mérhetővé. Embervoltunk több mit a megszerzés, több mint a felhalmozás. A film bemutatja, hogy mindaz, amiért annyit futottunk, törtettünk pusztulásra, szétszerelésre ítéltetik. A böjt megmutathatja, hogy a kevesebb végül több lehet. A csigaház növekedése egyszer csak megáll. De milyen furcsa, hogy nem stagnál, hanem elkezd csökkenni a térfogata. Nem lehet, hogy mi is kisebb hellyel is beérjük ezen a bolygón? Álmokkal, ízekkel, színekkel a sok haszontalanság vonzása csökken, a tekintet tisztul, a gondolat erőre kap. A böjtöd így lesz hasznosabb.

DŐRY ISTVÁN

A HATÁSFOKRÓL...

Azt már a piarista gimnáziumban megtanultam, hogy a hatásfok bonyolult filozófiai fogalom: $W_{\text{hasznos}} / W_{\text{összes}} = \eta$ (vagyis éta). De azt meg kell határozni, hogy az adott számításban mit tekintünk hasznosnak – és mennyi az összes. Például hasznos munkát végez-e a jól tervezett porszívó, amikor csak fekszik a padlón és levegőt szív, vagy csak a használat idején hasznos?

A filozófiai gondolatok azonban még messzebb vezetnek, ha az egész technológiai rendszer hatásfokát igyekszünk kiszámítani. A mérnökök és fizikusok legjobban a hőerőgépek hatásfokát kedvelik. A motorok és turbínák forgatásakor a hő a szerény 30% körüli hatásfokkal alakul mozgási energiává, mégpedig a kivédhetetlen II. főtétel miatt. Rendezetlen hőből rendezett munkát nem lehet jobb eredménnyel kinyerni. Igen ám, de míg a 30%-on sajnálkozunk, addig nem vesszük észre, hogy az egész rendszerben még nagyobb veszteségek is vannak a hőgép előtt és után.

A műgyetemen képződött mérnökök nosztalgiával emlékeznek vissza a "8 étás formulára", ami az egész erőmű hatásfokát hivatott összeszorozni a fogyó fosszilis források kiaknázásától kezdve, eljuttatva egészen a háztartásokig. Amikor a $W_{\text{összes}}$ -t kezdjük a maga teljességében feltárni, akkor lepődünk meg, hogy az összes kitermelt energiahordozónak mekkora része el sem jut az erőműig, hanem már az első néhány étában elenyészik. De hát hogyan – nem is tocsogunk az olajban, nem érzünk az erőmű környékén gázszagot?

A veszteség már a fogyó fosszilis források kitermelése előtt is jelentkezik. A lelőhelyeket fel kellett fedezni, meg kellett kutatni, a kitermelő kutakat meg kellett fúrni már korábban megtermelt, tisztított, hatásfokvesztéseken átment energiával (ld. EROEI). Aztán már csak tisztítani, finomítani kell, sűríteni, szállítani az erőmű határáig, ami mind-mind rendezett energiával történik. Abból veszünk el energiát, amit fáradságosan megtermeltünk, vagy korábbi energiatermelésekből biztosítottunk.

Aztán vannak belső veszteségek és hatásfokok az erőmű területén is. Kevesen tudják például, hogy az atomerőmű 500 MW-os blokkjából 50 MW csak arra fordítódik, hogy a generátorokban fenntartsák a mágneses teret. Magyarország legnagyobb fogyasztói mágnesek... Nos, épp a 30%-os Carnot-hatásfok mellett a 70%-os veszteséget (hőként, télen, részben) hasznosítják a paksi lakótelep fűtésére. Nemrég a vonaton beszélgettem egy nyugdíjas katonával. Ők építették a paksi halászfalu mellett a lakótelepet – maguknak, meg az erőmű sok ezernyi dolgozójának. Végül is ezt fűtik, meg a Dunát.

Azután újabb éta-szorozók következnek az erőmű működésével, világításával, beruházásával, amortizációjával, majdani rekultivációjával kapcsolatban, feltéve hogy ezeket közbe-közbe el nem sikkasztják.

De nem is ez a lényeg. Bárki kipróbálhatja zsebszámológéppel – ezt még szép emlékü Kovács Mihály piarista fizikatanáromtól tanultam –, hogy ha összeszorozunk 8 db éta-jellegű 0 és 1 közötti számot, amelyek között egy Carnot-hatásfok is szerepel, akkor kb. mit is kapunk. Úgy 1%-ot. Ez a modern mérnöki tudományunk hatásfoka, beleértve ebbe még azokat a veszteségeket is, amik a transzformátoroknál, távvezetékeknél, elosztó központoknál is óhatatlanul keletkeznek. Elvesztettünk 99%-ot, eljutottunk a mérőórához, a fogyasztóhoz – ...a többi veszteség már az övé.

101%

De még mielőtt továbblépnénk a fogyasztói veszteségekhez, tekintsük meg a megújuló energiák hatásfokát is. Rögtön adódik, hogy ha egy megújuló energia a fogyasztás közelében keletkezik (pl. napelemek), akkor legalább a szállítási, távirányítási veszteségektől megszabadulunk. Általában a legtöbb megújulóra jellemző, hogy igazságosabban van elosztva a népek között, és

így kisebb szállítási távolságok jönnek ki a napelemtől a fogyasztóig, mint Szibériától Albertirsáig.

A megújulók hatásfoka 100%. Aki ennél kisebb abszolút hatásfokokkal számol, az abból a hibás feltételezésből indul ki, hogy meg akartuk állítani a szelet, meg akartuk állítani a folyót. De nem akartuk. A kinyerhetőből akartunk hasznosítani fenntartható mennyiséget. Ezt akartuk. Aki úgy képzei, hogy a tiszalöki vízerőműnél, miután kivettük a folyóból a mozgási energiát, a folyó megáll és végtelen emelkedő vízfalat képez, az a Holdban él.

Ugyanígy a napenergiánál is van elég foton, van elég déli tetőfelület, csak a napelemek ára határozza meg az energiagazdaságosságot (itt jelzem, hogy ma már nagyon is megéri, csak egyesek leragadtak a napenergia ócsárlásánál – az már régen volt). Ameddig a Napot, a tetőfelületet nem lehet kimeríteni, addig értelmetlen abszolút hatásfokkal számolni. Ezt hagyjuk meg az olyan hőerőgépeknek, amelyek kimeríthető megújuló forrásokat égetnek (pl. fatüzelésű erőművek); ott is csak arra van szükség, hogy annyira csökkentjük le a veszteségeket, hogy az erdő a maga növekedésében és szépségében örökre megmaradjon. Ha ugyanezt a gondolatot a fosszilis vagyóra is alkalmazzuk, akkor tízezer százalékos hatásfokokra lenne szükség, hogy a tőke, az energiavagyon ne csökkenjen, megmaradjon. Türelem, mindjárt eljutunk a 10000%-os hatásfokhoz is!

A megújulók hatásfoka akkor és addig 100%, amíg ott és olyan ütemben adják az energiát, amikor éppen a fogyasztóknak erre szükségük van. Ha nem, akkor fellépnek bizonyos veszteségek. A legjobban alkalmazkodó megújuló energia a vízé (csak sajnos kevés van belőle). Szélsőségektől eltekintve úgy kapjuk a vízenergiát, ahogy kérjük. Ha egy vízerőmű az év 360 napján adja a tiszta energiát, és csak 5 napig kell karbantartani, akkor erre az 5 napra időarányosan kell számítani azt a helyettesítő erőművet, annak a széndioxid-kibocsátásával, annak az amortizációjával, távolságával és hatásfokával, amellyel az 5 nap karbantartás áthidalható. Időarányosan. Erre megvan a képlet. A csodálatos megújuló hatásfok lecsökken, de csak olyan mértékben, amennyire az adott energiaforrás megszakad.

Vannak olyan megújulók, amelyeknél a helyettesítés ennél bonyolultabb: lehet a forrás kimaradása a fogyasztási igényekkel ellenütemű vagy azonos ütemű. Ha egy mód van rá a karbantartást nyáron, éjjel háromra időzítik, amikor éppen senki nem akar fogyasztani. Az időarányos képlet a véletlenszerű kimaradásokra vonatkozik. Sajnos a szél viszont szeret éjjel háromkor erősebben fújni. Ilyenkor bizony le kell állítani a szél-turbinákat – olyan erőművek helyett, amelyek nehezebben tudnának leállni (pl. atomerőművet nem lehet leállítani, a szénerőműveket is nehéz gyorsan visszahűteni.) A leállítás miatti veszteségeket ismét egy képlet segítségével lehet és kell elosztani azok között, akik a leállást

okozták (pl. szél) – és azok között, akik nem tudtak leállni, pl. atomerőművek.

Összességében tehát a megújulók hatásfoka is lefelé konyul, mégpedig ahhoz a hatásfokhoz tart, amivel helyettesítik, de többé-kevésbé időarányosan. Amennyire nem fúj a szél, nem süt a nap a szükségeshez képest, annyira szürkülnek be hatásfokkal, szennyezéssel és CO₂-kibocsátással az eleve nagyon tiszta, megújuló energiák.

Vizsgáljuk meg ebből a szempontból a napelemeket. A napenergiának van egy kicsit humánus jellege is: éjjel nem süt. Hajnali háromkor Paks ellátja az Audit, az emberek és a Nap pedig alszanak. Lehet mondani, hogy télen keveset süt a nap: ezért is ne akarjunk napelemmel, árammal, napkollektorral pl. fűteni; de nyáron viszont vannak kiegyensúlyozó hatások is (a napelemek hatásfoka csökken, több a hűtés, fűnyírás, locsolás, légkondicionálás, és a szél-, vízenergia is alábbhagy). Saját méréseink azt mutatják, hogy az esti "csúcsfogyasztás" nem is olyan óriási, ha valakik direkt nem pazarolnak; s az évszakos, frontos ingadozásokhoz is jól alkalmazkodik az ember (télen kevesebb a nagytakarítás, napsütéses időben több a mosás, stb.)

Van-e 101%-os hatásfok? Ezt a talajhőszivattyúknál szokták emlegetni. A II. főtétel lehetővé teszi, hogy környezeti hőt a lakásunkba szivattyúzzunk rendezett energiával kb. háromszoros mennyiségben. Ez így 300%-os hatásfok – jól hangzik –, de mihez képest?, a végfelhasználói, lakásunkig szállított elektromos energiához képest. Ha ez mondjuk tiszta vízenergiából származik (Izland, Kanada, Svájc, Norvégia), ott valóban megközelíti a 300%-ot (feltéve, hogy a hőadó közeget nem terheljük túl), de német energiamix mellett csak 107%, a magyar energiamixet feltételezve 86%. Tehát a polgár és a környezete is jobban jár, ha eléget egy energiahordozót, mintha ez az égetés az erőműben történik, és turbinákon, távvezetéseken, ezer veszteségen és szutyogó hőszivattyú berendezésen keresztül jut el a polgár lakásába.

1000%

Az ezer százalékhöz kell még valami. Meg kell vizsgálnunk a veszteségeket a fogyasztó oldaláról is. Látszólag ez is egyszerű hatásfok-feladat: Megfizetünk 1 kWh energiát, de ennek csak feléből, harmadából, tizedéből lesz fény, darálás, emelési munka vagy hangszóró-rezegés. Főszabályként megállapítható, hogy összetett rendszerek esetén (műhely, modern konyha, autó, internet) még ezen az oldalon is összehalmozódik rengeteg éta-veszteség – azután, hogy az energia 99%-át már a mérőóra előtt elvesztegettük.

A helyzet azonban még bonyolultabb. S erre akkor jöttem rá, amikor elkezdtem magam is energiát termelni. Ha én 1 kWh-t termelek a napelemmel – jókor, jó helyen –, akkor az majdnem 100% hatékonysággal hasznosul itt az utcában. Valaki éppen fű, mos, takarít. Ez

még akkor is igaz lenne, ha minden harmadik házon lenne ugyanolyan napelem, mint a miénken. Az esetek 90%-ában el sem hagyná az energia a falut (asztalos műhelyek, állattartó telepek is vannak itt). No, persze a napelemet is elő kellett állítani, meg kellett venni. Ez nekünk 29 Ft-ban van kilowattóránként, tehát olcsóbb, mint a szürke energiából előállított mix, s ennek megfelelően tisztább is.

Még érdekesebb a megtakarítás. Ha nem termelek 1 kWh-t, hanem megtakarítok 1 kWh elektromos energiát – az eredmény ugyanaz. Sőt a megtakarítás még jobb is: túltermelésbe lehet esni, de megtakarítani csak azt lehet, amit éppen elfogyasztottunk volna.

Mi van, ha megtakarítok 1 kWh-t, jókor, csúcsidőben? Annyival több jut az utcában, annyival kevesebbet pörögnek az erőművek. Nekem lehet, hogy csak 30%, de a falu szintjén 100%, ha pedig az erőművekig és a kitermelésig visszafejtjük, akkor valami 2000% jön ki. Én megtakarítottam mindösszesen $W_0 = -1$ kWh-t, és a Földön nem lett elfogyasztva $W_h = -20$ kWh primer energia. Ez az, ami igazán megéri!

Ehhez csak az kell, hogy válaszoljunk erre a három kérdésre:

- Hasznos-e, ha a Földön kevesebb energia fogy?
- Hasznos-e, ha a véges fosszilis készletből 20 kWh-nyi a föld alatt marad?
- Hasznos-e, ha ennyivel kevesebb széndioxid jut a légkörbe?

Ha tehát valaki nem azért a 35 Ft-ért, hanem azért takarékoskodik, hogy védje a Földet, a légkört, az energiát, akkor ezt 2000%-os hatásfokkal teszi. Nem kell csodálkozni, hogy ilyen ezer százalékok jönnek ki. Ez annak a szörnyűség 5% körüli 8-étás hatásfoknak a reciproka, aminek a szörnyűségességét egyszerűen tudomásul vesszük, és közben örülünk, hogy van olcsó energiánk.

Megj. valamennyi pénz, energia a takarékosághoz is kell. Erről pontos kimutatásunk van: 1,7 Ft/kWh árfekvésben takarítottunk meg energiát az utóbbi 4 évben (LED-lámpák, kapcsolóórák, energiamérők segítségével), ami 20-szor olcsóbb, mint bármilyen energiát vásárolni, vagy napenergiát termelni.

Hogy ne csak mindig elektromos példákat mondjak: Szép idő van, valaki föl szeretne menni a Lővérekbe. Biciklire pattan és hamar föltekér. Ehhez a 100 W-os combjait használja, kevesebb mint fél óra az út (fél óráig még a munka élelemvonzatát sem kell figyelembe venni, csak csupa jót tesz az egészségnek). Az egész munkavégzés **0,1 kWh** alatt van. Ugyanez autóval jóval több, mert fel kell vinni az autót is, mert nem 10, hanem 50 km/h-val megy, mert van a motor hatásfoka, mert a benzint finomítani kellett, stb. Így kb. **10 kWh**, ami fél liter benzin, pontosabban másfél liter kőolaj energiája.

A biciklizés hatásfoka 10000% fölötti, legalábbis a ztenderd autó/benzin/kőolaj megoldáshoz képest. A gyalogláshoz képest is 400%, és lefelé gurulni is lehet ☺

Válaszoljunk a kérdésre – miért ilyen bitang jó az energiatakarékosság hatásfoka? A takarékoság a fejben kezdődik: 2,5 sec "Aha"-élmény. Utána emberi, testi, megújuló energiákat és csúcstechnológiát vesz igénybe, de minimális mennyiségben. Az igazi nyereség azonban annak "köszönhető", hogy az energiarendszerünk ennyire rossz. Ha tehát hasznos az, hogy ezen javítsunk, ezer százalékgig sikerülni fog.

B/E

Az energiahatékonyság végső képlete: **B/E**, vagyis minél több B, minél kevesebb energiával. Ebben, E-ben már jók vagyunk. De mi a B?

A történelemben még egyetlen filozófiai rendszer sem tudta kétségbe vonni, hogy az ember végső, elidegeníthetetlen célja az egyéni és össznépi Boldogság. Mindenki ezt keresi, ez mozgatja. Van, aki ezt pénzben, sebésségben, hitben, gyönyörben próbálja elérni, mások harcban, gyógyszerben, utazásban vagy alkoholban. Vagy ilyenek kombinációjában, de vitathatatlan, hogy mindenki ezek mögött a

Boldogságot sejtí, próbálja meg kerülőutakon elérni vagy állandóan közelíteni, mindhiába. A Forbes magazin első soraiban azok nyomorognak, akik a boldogságot pénzben, versenyben keresték, keresik, de nem is értenek hozzá. Az informatikához vagy a befektetéshez értenek, de a boldoguláshoz nem. A pénzben, versengésben sikeresek, de csak mások boldogtalanság-hegyei révén jutnak piciny boldogságmorzszákhoz – átmenetileg.

Álljon itt végül egy gyors felsorolás a Boldogság képzetéből. Azért tudom ilyen gyorsan leírni, mert már sokszor tanítottam az egyetemen.

Működik.

mozogj, ugrálj, hajolj, táncolj – visszahat

*ha csak lehet, mosolyogj – többszörösen visszahat
köszönj mindenkinek*

*segíts másokon, kölcsönösen is sokszorozódik
játssz és viccelj – de barátságosan*

csinálj valamit együtt másokkal

fogd meg egy gyerek kezét

gondolkozz, találj fel, rajzolj, számolj, énekelj

higgy a legnemesebb célban

bontsd le a célt a mai napra – reflektálj

dicsérsj meg mindenkit – légy hálás

óvd az egészségedet, a Föld és mások egészségét

ne versengj, inkább kooperálj, akkor mindenki nyer

*ne a rossz híreket hallgasd, hanem a jó híreket készítsd
...és ne azért csináld, mert boldog akarsz lenni*